

Tuarascáil Bhliantúil 2015

Údarás Náisiúnta Míchumais
National Disability Authority

Ráiteas an Chathaoirligh	3
Léargas agus comhthéacs beartais	7
Tosaíocht straitéise 1: An Straitéis Náisiúnta Míchumais	8
Tosaíocht straitéise 2: Maireachtáil neamhspleách sa phobal.....	19
Tosaíocht straitéise 3: Dearadh uilíoch na timpeallachta.....	23
Tosaíocht Straitéise 4: Eagraíocht Éifeachtúil Éifeachtach	31
Ráitis airgeadais, 31 Nollaig 2015	36
Aguisín 1: Údarás agus coistí eile in 2015.....	67
Aguisín 2: Ionadaíocht i gcomhlachtaí seachtracha in 2015	69
Aguisín 3: Foilseacháin in 2015	72
Aguisín 4: Páipéir chomhairle faoi bheartas in 2015.....	74

Ráiteas an Chathaoirligh

Is cúis áthais dom tuarascáil bhliantúil 2015 an Údaráis Náisiúnta Míchumais (NDA) don Aire Dlí agus Cirt a chur i láthair. Tugtar achoimre sa tuarascáil seo ar ghníomhaíochtaí agus ar shaothar an Údaráis Náisiúnta Míchumais sa bhliain deiridh de phlean straitéise 2013–2015.

Is comhlacht stáit neamhspleách muid a bhfuil dualgas reachtach orainn comhairle, bunaithe ar fhianaise, a chur ar fáil don Rialtas agus d'oifigigh maidir le beartas agus cleachtas a bhaineann le gnáthshaol daoine faoi mhíchumas. Mar gheall air sin, táimid tiomanta d'athruithe praiticiúla a bhaint amach ó thaobh cur i bhfeidhm beartais.

Bíonn baint aige seo lenár bhfís, spriocanna straitéise, agus an deis atá ann tionchar a imirt ar bheartas a chruthú agus é a chur i bhfeidhm sa chaoi is go mbeidh páirt níos mó ag daoine faoi mhíchumas i sochaí na hÉireann agus chun gur féidir leo a saol a chaitheamh mar is mian leo. Tá an-tábhacht ag baint le Dearadh Uilíoch na timpeallachta chun a chinntiú go mbeidh fáil ag gach duine ar sheirbhísí, táirgí, áiseanna, eolas agus teicneolaíocht chumarsáide agus go mbeidh siad in ann iad a úsáid go héasca agus go neamhspleách, a mhéad agus is féidir. Cuireadh an dearadh uilíoch chun cinn i spriocréimsí áirithe mar chuid de chlár oibre 2015. Toisc gurb ionann 2015 agus Bliain Deartha na hÉireann, dhíríomar ar chomhthionscnaimh le roinnt príomhpháirtithe leasmhara san earnáil deartha.

Táim sásta an dul chun cinn sna réimsí seo go háirithe a chur in iúl:

- **Deiseanna fostaíochta do dhaoine faoi mhíchumas a fheabhsú:** Tá taighde déanta agus comhairle tugtha againn thar na blianta ar na príomhréimsí beartais a bhaineann le fostaíocht, oiliúint, agus oideachas chun go mbainfear an sprioc seo amach. Bhíomar lán-sásta tacaíocht agus treoir a thabhairt d'oifigigh agus an Straitéis Fostaíochta Chuimsitheach do Dhaoine faoi Mhíchumas á forbairt acu, straitéis a sheol an Taoiseach ar an 2 Deireadh Fómhair, 2015. Leanfaimid orainn ag cabhrú lena cur i bhfeidhm a threorú, ag cur gníomhartha áirithe i bhfeidhm muid féin, agus le monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm ginearálta agus torthaí na straitéise.

Táimid sásta go bhfuil méadú leanúnach ar líon na ndaoine faoi mhíchumas atá fostaithe san earnáil phoiblí. Is ionann an leibhéal iomlán tuairiscithe agus 3½%. Mar a leagadh amach inár dtuarascáil reachtúil ar chomhlíonadh comhlachtaí poiblí in 2014 a foilsíodh an bhliain seo caite,

áfach, níl gach comhlacht poiblí á chomhlíonadh. D'eisíomar ár gcéad chinneadh foirmiúil anuraidh maidir le neamh-chomhlíonadh Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (FSS) leis na ceanglais fostaíochta faoi Alt 5 den Acht Míchumais. Ó shin, d'ordaíomar go gcuirfidís bearta sonracha i bhfeidhm i dtaca le formheas an Aire Sláinte. Táimid ag súil le ndéanfar dul chun cinn i leith mbeart seo in 2016.

- **Saoil a Athrú ó Bhonn:** Bhain cuid mhaith d'obair 2015 le raon de thionscadail a mbíonn tionchar acu le chéile ar an gclár náisiúnta “Transforming Lives”. Nuair atá an clár seo i bhfeidhm, beidh aistriú cur chuige ann go tacaí atá dírithe ar an duine a thabharfaidh rogha agus smacht do dhaoine faoi mhíchumas agus a chabhróidh leo a bheith mar chuid den phobal.
- **Córais chun seirbhísí cónaithe sábháilte ardchaighdeán a chinntiú:** Ar iarratas ón Aire Míchumais sa Roinn Sláinte, thugamar faoi athbhreithniú ar a bhfuil foghlamtha ó chuir HIQA caighdeán, rialacháin agus próiseas neamhspleách iniúchta i bhfeidhm bliain ó shin agus ar a n-éifeacht. Tharla an tionscadal i rith 2015 agus rinneadh anailís mhionsonraithe ar na torthaí chomh maith le comhairliúchán fairsing le daoine faoi mhíchumas, a dteaghligh, foireann sna seirbhísí, HIQA, an FSS agus na comhlachtaí míchumais. Beidh an t-eolas sa tuarascáil ina threoir chun feabhsuithe a chur i bhfeidhm agus beidh tionchar aige ar chomhairle an NDA maidir leis an rud céanna.
- **Seirbhísí Inrochtana:** Bhíomar sásta go raibh toradh ar an obair a rinneamar leis an FSS ar threoirlínte maidir le seirbhísí sláinte inrochtana ar seoladh iad in 2015. Tá na treoirlínte á gcur i bhfeidhm ó thaobh oiliúna de le haghaidh fhoireann an FSS.
- **Díriú ar Uathachas:** Leanamar le treoir a thabhairt do Ranna agus do ghníomhaireachtaí faoi na bealaí inar féidir riachtanais daoine a bhfuil uathachas orthu a áireamh i mbeartais agus i gcleachtas. Bhí tionchar aige seo ar an gclár gníomhartha ar glacadh lena chur i bhfeidhm mar chuid den Straitéis Náisiúnta Míchumais. Reáchtálar ceardlann tháirgiúil le hionadaithe na hearnála dlí chun bonn eolais a chur faoi na treoirlínte a bhaineann le bheith ag plé leo siúd a bhfuil uathachas orthu agus atá baint acu leis an gcóras dlí.
- **Seirbhísí Poiblí Príomhshrutha:** Mar chomóradh ar chúig bliana déag a bheith ann ó bunaíodh an NDA, bhí ár gcomhdháil bhliantúil dírithe ar sheirbhísí poiblí príomhshrutha a chuireann gach aon duine san áireamh agus ar an ról atá ag pleanáil agus ceannaireacht ina leith seo. Ba é seo an chéad imeacht trasteorann a reáchtálar agus

clúdaíodh na príomhréimsí seirbhíse lena n-áirítear seirbhísí ar líne, tacaí fostaíochta, agus feacht ar mhíchumas.

- **Oideachas agus an Dearadh Uilíoch:** Reáchtálar comhdháil i gcomhpháirt le páirtithe leasmhara ar an téama seo i Samhain 2015 mar chomóradh ar Bhliain Deartha na hÉireann agus – i dtaca lenár ndualgas reachtúil – chun oideachas do na gairmeacha ábhartha maidir leis an dearadh uilíoch a chur chun cinn. I measc na gcomhpháirtithe bhí an Institiúid Teicneolaíochta, Baile Bhlainséir, Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath, agus an tÚdarás um Chaighdeán Náisiúnta. Ba dheis iontach é an chomhdháil na nithe a oibríonn go maith i dteagasc an deartha uilíoch i ndisciplíní éagsúla a léiriú.
- **An Dearadh Uilíoch a Thuiscint:** Reáchtálar Mór-Dhúshlán Deartha Uilíoch in 2016. Bhí Fiontraíocht Éireann páirteach ann, agus, mar gheall air sin, bronnadh deontais den chéad uair le haghaidh fhorbairt na smaointe a bhuaigh.

Ba é an chéad bhliain iomlán don Údarás reatha a bheith ann, agus ba mhaith liom mo bhuíochas a ghabháil le mo chomhbhaill as a saothar in 2015, go háirithe as an obair agus an rannpháirtíocht i dtaca le straitéis an NDA don chéad trí bliana eile a fhorbairt. Ba mhaith liom mo bhuíochas a ghabháil le gach ball de na Coistí Airgeadais agus Iniúchta freisin as an obair a rinne siad agus as an treoir a chuir siad ar fáil le linn na bliana.

Chomh maith leis sin, ba mhaith liom an deis seo a thapú chun buíochas a ghabháil le foireann na Rannóige um Beartas Míchumais sa Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais as a dtacaíocht agus a rannpháirtíocht, chomh maith le foireann aonad na Seirbhísí Comhroinnte Airgeadais, na seirbhísí tacaíochta IT comhroinnte, agus na seirbhíse bainistíochta priontála, as an tacaíocht leanúnach a chuireann siad ar fáil don Údarás Náisiúnta Míchumais.

Mar fhocal scoir, ba mhaith liom tiomantas, fuinneamh, saineolas, agus obair ardchaighdeán na foirne agus na bainistíochta san Údarás Náisiúnta Míchumais a aithint. Is léir a ndíograis i leith athrú ceart buan a bhaint amach i saol daoine faoi mhíchumas san obair a chuir siad chun cinn in 2015.

Helen Guinan
Cathaoirleach

Léargas agus comhthéacs beartais

Tá clár oibre fairsing curtha i gcrích againn thar thréimhse trí bliana de Phlean Straitéise 2013–15 an Údarás Náisiúnta Míchumais. Bhain an clár seo leis na príomhghnéithe agus na príomhspríocanna go léir sa chreat straitéise.

Rinne an tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais an plean straitéise a fhormheas i Meitheamh, 2012, ach, ar ndóigh, tháinig athruithe ar roinnt de na heochairtháscairí feidhmíochta sa tréimhse ó shin. Ba é ba chúis leo siúd, don chuid is mó, ná go dtugadh faoi pháosaí oibre suntasacha breise mar thoradh ar iarratais ar thaighde, ar eolas agus comhairle ón Aire, ó ranna agus gníomhaireachtaí rialtais agus ar athruithe agus forbairtí beartais. Chomh maith leis sin, bhí foireann níos lú ag obair san NDA ná a bhí beartaithe nuair a dréachtaíodh an plean toisc nach rabhthas in ann foireann nua a earcú in ionad daoine a d’imigh. Bhí éifeacht ag cúinsí seachtracha ar amchláir tionscadal agus ar a raibh siad dírithe freisin.

I measc na mórthionscadal nua ar thug an tÚdarás Náisiúnta Míchumais fúthu sa tréimhse trí bliana bhí:

- Cabhair a thabhairt, ar iarratas ón Rialtas, le straitéis fostaíochta chuimsitheach do dhaoine faoi mhíchumas agus plean gníomhaíochta a bhaineann léi a fhorbairt.
- Taighde agus anailís, ar iarratas an Aire Stáit do Mhíchumas agus Sláinte Meabhrach, a dhéanamh ar an gcóras nua rialála, caighdeán agus iniúchta sna seirbhísí cónaithe míchumais, atá i bhfeidhm ó dheireadh 2013.
- Obair shuntasach leis an Roinn Sláinte agus an FSS maidir leis an gclár athchóirithe, “Transforming Lives”, a chur i bhfeidhm agus roinnt den obair anailíse ar a bhfuil an clár athchóirithe bunaithe a dhéanamh.
- Bheith ar thosach i ngníomh comhairliúcháin náisiúnta a dhréachtú a bhaineann le caighdeáin náisiúnta le haghaidh seirbhísí tacaíochta míchumais de réir beartas Treonna Nua (“New Directions”) an FSS
- Taighde, tacaíocht agus clár a mhapáil, agus dul i gcomhairle le daoine sa phobal uathachais, chun bonn eolais a chur faoi chlár de ghníomhartha breise a bhaineann le huathachas a cuireadh leis an Straitéis Náisiúnta Mhíchumais

- Cláir comhairliúcháin náisiúnta a eagrú maidir leis na spriocanna a bheidh sa chéad Phlean Cuimsithe eile den Straitéis Náisiúnta Míchumais i ndiaidh 2016.
- Taighde agus treoir maidir le Tithe Cónaithe deartha de réir an Deartha Uilíoch
- An dearadh uilíoch a chur i bhfeidhm san earnáil turasóireachta

Bhí Plean Feidhmithe Míchumais Náisiúnta ina bhliain deiridh ó thaobh cur i bhfeidhm de in 2015. Bhí an Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais ar thosach san ullmhúchán chun an straitéis agus na gníomhartha a fhorbairt a gcuirfidh réimse leathan de ranna agus de ghníomhaireachtaí rialtais i bhfeidhm iad sa chéad tréimhse eile. Bhí sé de chúram ar an Údarás Náisiúnta Míchumais an comhairliúchán neamhspleách a éascú chun bonn eolais a chur faoi na tosaíochtaí agus na cuspóirí straitéise mar an chéad chéim. Bhí cruinnithe réigiúnacha, grúpaí fócais agus aighneachtaí ar líne ag baint leis seo.

Ba fhorbairt shuntasach é cur i gcrích na Straitéise Fostaíochta Cuimsithí do Dhaoine faoi Mhíchumas a ndearna an Rialtas é a fhorbairt agus ar seoladh í i nDeireadh Fómhair, 2015. Ba fhorbairt shuntasach eile é bunú an Ghrúpa Feidhmithe a bhfuil cathaoirleach neamhspleách air chun dul chun cinn a mhaoirsiú agus a thuairisciú.

Beidh ról nach beag ag na forbairtí áirithe seo in obair agus i straitéisí an Údaráis Náisiúnta Míchumais sa todhchaí.

Tosaíocht straitéise 1: An Straitéis Náisiúnta Míchumais

“Tacú le cur i bhfeidhm éifeachtach Phlean Feidhmithe na Straitéise Míchumais Náisiúnta trí thaighde, comhairle agus treoir a thabhairt do Ranna Rialtais agus do chomhlachtaí poiblí agus monatóireacht a dhéanamh ar na torthaí do dhaoine faoi mhíchumas.”

Lean an tÚdarás Náisiúnta Míchumais de chomhairle a chur ar fáil do Ranna Rialtais faoi bheartas agus cleachtas míchumais, agus, go háirithe, faoi na gealltanais i bPlean Feidhmithe na Straitéise Míchumais Náisiúnta 2013–15 a chur i bhfeidhm. Cuireadh é seo chun cinn trí rannpháirtíocht

dhéthaobhach, ionchur ó choistí agus trí thionscadail ar leith. Léirítear roinnt de bhuaicphointí na hoibre sin anseo.

Comhairle ar an Roinn Sláinte agus an FSS

Treoirlínte Náisiúnta maidir le Seirbhísí Inrochtana Sláinte agus Cúraim Shóisialta

Sheol Kathleen Lynch, an tAire Stáit, TD agus an tUasal Tony O'Brien, Ard-Stiúrthóir an FSS, i gcomhpháirt leis an Údarás Náisiúnta Míchumais na treoirlínte seo agus is treoir phraiticiúil iad do phleanáil agus cur ar fáil seirbhísí sláinte agus cúraim shóisialta d'othair nó d'úsáideoirí seirbhíse eile faoi mhíchumas. Tá an FSS tar éis tabhairt faoi chlár oiliúna foirne i dtaca leis na treoirlínte seo.

Saoil a Athrú ó Bhonn – An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

Is ball é an tÚdarás Náisiúnta Míchumais den Ghrúpa Stiúrtha maidir leis an gclár Saoil a Athrú ó Bhonn (“Transforming Lives”) a d’eascair as an “Luach ar Airgead agus Athbhreithniú Beartais ar Sheirbhísí Míchumais in Éirinn”, agus de roinnt foghrúpaí a cheap an FFS chun a fheidhmiú a chur chun cinn.

I measc na bpíosaí oibre a tugadh fúthu bhí:

- Caighdeáin eatramhacha a fhorbairt le haghaidh “Treonna Nua”, an cur chuige nua do Sheirbhísí Lae do Dhaoine Fásta. Tá na caighdeáin sin daingnithe ag an FFs le haghaidh feidhmithe anois faoin gclár Treonna nua
- Comhairle a chur ar fáil don FSS chun polasaí nua a fhorbairt maidir le Daoine Fásta a Chosaint ó Mhí-Úsáid agus ionchur a thabhairt don fhoghrúpa maidir le seirbhísí Abhcóideachta le haghaidh daoine i dtimpeallacht chónaithe, chomh maith le comhairle ar úsáid CCTV
- Plé leanúnach leis an FSS agus an Roinn Sláinte faoi chreat náisiúnta faisnéise/sonraí le haghaidh seirbhísí míchumais, agus taighde air sin a maoinítear an FSS í a bhainistiú.
- Taighde agus comhairliúchán leanúnach faoi chreat náisiúnta torthaí do sheirbhísí míchumais a fhorbairt
- Taighde leanúnach i bhfianaise forbairtí déimeagrafacha faoi riachtanas seirbhíse amach anseo a thuar
- Mórthionscadal maidir leis an tsamhail nua seirbhíse a mheas agus a chostáil

Athbhreithniú ar phróiseas iniúchta HIQA ar sheirbhísí cónaithe do dhaoine fásta agus do pháistí faoi mhíchumas

Ar iarratas ón Aire Sláinte, Míchumais agus Daoine Scothaosta sa Roinn Sláinte, rinne an tÚdarás Náisiúnta Míchumais athbhreithniú neamhspleách, a raibh dírithe go háirithe ar an gcéad bhliain feidhmithe, ar an taithí ar rialáil, caighdeán, agus iniúchtaí de sheirbhísí cónaithe le haghaidh daoine faoi mhíchumas. Cuirtear na seirbhísí cónaithe seo ar fáil do níos lú ná 9,000 duine faoi mhíchumas i thart ar 1,200 áit. I measc na n-ionad saincheaptha, tá timpeallachtaí móra comhchónaithe, tithe cónaithe grúpa sa phobal agus maireachtáil neamhspleách faoi thacaíocht. I gcásanna áirithe, pléitear le grúpa tithe cónaithe mar ionad saincheaptha amháin. Tá na Rialacháin agus na Caighdeán ábhartha i bhfeidhm ó mhí na Samhna 2013 agus thosaigh an tÚdarás um Fhaisnéis agus Cáilíocht Sláinte (HIQA) ag déanamh iniúchtaí ón dáta sin.

Mar chuid d’Athbhreithniú an Údaráis Náisiúnta Míchumais rinneadh anailís cháilíochtúil agus chainníochtúil ar thuarascálacha foilsithe agus chuathas i dteagmháil leis na rannpháirtithe tábhachtacha sa phróiseas, lena n-áirítear áitritheoirí, gaolta, lucht bainistíochta soláthraithe seirbhíse, an tÚdarás um Fhaisnéis agus Cáilíocht Sláinte (HIQA), an FSS, agus na heagraíochtaí míchumais. Rinneadh anailís dhomhain ar shampla de 192 thuarascáil a chlúdaigh an chéad bhliain. Cuireadh leis an athbhreithniú le hanailís staitistiúil achomair ar na tuarascálacha go léir a d’fhoilsigh HIQA ó bhí an 17 Lúnasa 2015 ann. Thug an tÚdarás Náisiúnta Míchumais tuarascáil ar na torthaí don Aire ag deireadh 2015. Foilseofar an tuarascáil seo go luath in 2016.

An Straitéis Fostaíochta Chuimsitheach do Dhaoine faoi Mhíchumas

Forbairt na straitéise a thacú agus a éascú

I nDeireadh Fómhair, 2015, d’fhoilsigh an Rialtas straitéis fostaíochta chuimsitheach do dhaoine faoi mhíchumas a mhairfidh deich mbliana. Tabharfar gníomhartha ranna rialtais agus gníomhaireachtaí stáit éagsúla le chéile faoin gcur chuige tras-rialtas seo, chun dul i ngleic leis na bacainní agus na dúshláin a bhaineann le daoine faoi mhíchumas a fhostú. Tá Plean Gnímh trí-bhliana tosaigh sa straitéis ina n-áirítear gealltanais áirithe de réir amchláir. Chuir an Rialtas de chúram ar an Údarás Náisiúnta Míchumais forbairt na straitéise seo a éascú trí thaighde cúlra a dhéanamh ar a n-oibríonn, comhairliúchán a dhéanamh le daoine faoi mhíchumas, treoir

maidir le spriocanna a chur ar fáil, rannpháirtíocht a dhéanamh le Ranna Rialtais faoi na gealltanais ar cheart iad a áireamh sa Phlean Gnímh, agus cúnaimh a thabhairt le téacs na straitéise a dhréachtú. San áireamh ann sin ná liosta de na conairí fostaíochta féideartha. Thug an NDA comhairle ar ábhar na straitéise, agus ar an bpróiseas monatóireachta agus measta.

Ceapadh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais ina ról mar chomhairleoir neamhspleách do bhaill an ghrúpa feidhmithe ar bhunaigh an tAire é chun monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm na straitéise. Tá cathaoirleach neamhspleách ar an ngrúpa, Fergus Finlay, a chuirfidh tuairisc agus moltaí chuig an Aire ar an dul chun cinn.

Seirbhís tacaíochta agus líne chabhrach phiarthreoraithe maidir le míchumas

Chinn an Rialtas go maoiníofaí an tseirbhís tacaíochta agus líne chabhrach phiarthreoraithe, ar gealltanais í sa phlean, ar bhonn píolótach agus gurb é an tÚdarás Náisiúnta Míchumais a dhéanfaidh an maoiniú agus an mhonatóireacht ina leith. Is é sprioc na seirbhíse seo ná fostóirí a chumasú chun foireann faoi mhíchumas a earcú agus oiliúint a chur orthu trí sheirbhís a oibreodh ar bhunús comhpháirtí go comhpháirtí a bheith ann a chuirfeadh comhairle agus eolas údarásach ar fáil.

Choimisiúnaigh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais na trí bhratghrúpa fostóirí, IBEC, ISME, agus Chambers Ireland chun an tseirbhís seo a chur ar fáil do gach fostóir ar fud na tíre i gcomhar le chéile. Is é gné lárnach den socrú ná go bhfuil ar na heagraíochtaí a gcainéil phríomhshrutha agus gréasáin a mball a úsáid chun dul i dteagmháil le fostóirí maidir le saincheisteanna míchumais. Cuirfidh an tseirbhís na príomhghealltanais fostóirí i bhfeidhm, atá leagtha amach sa mhír “Plé le Fostóirí (Engage Employers)” den Phlean Gnímh faoin straitéis fostaíochta chuimsitheach. Nuair a fuarthas an togra ón gcuibhreannas fostóirí ar ullmhaíodh é de réir shonrúchán an NDA, rinneadh athbhreithniú neamhspleách air, rinneadh mionathrú air agus aontaíodh é. Chun an tseirbhís a chur ag obair ag tús 2016, cuireadh maoiniú tosaigh ar fáil in 2015 chun foireann a earcú agus chun suíomh gréasáin ar a mbeidh eolas ar mhíchumas le haghaidh fostóirí a chruthú. Tá an tseirbhís ar fáil d’fhostóirí, cé acu más ball de cheann de na brateagraíochtaí é nó murab iad.

Taighde agus treoir fostaíochta

Taighde ar Sheirbhísí Athshlánúcháin Gairme

Choimisiúnaigh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais staidéar ar Dhea-Chleachtas san Athshlánú Gairme i ndlínsí eile a raibh dírithe ar dhearadh córas. Chlúdaigh an dréacht-thuarascáil deiridh a fuarthas ag deireadh 2015 córais agus seirbhísí in 12 dhlínse, 4 dhlínse acu a ndearna staidéar domhain orthu. Pléadh na torthaí ag caint chomhstádais ar reáchtáil an NDA í leis na príomh-Ranna agus na príomhghníomhaireachtaí i mí na Nollag 2015.

Scéim Deontais um Thaighde ar théama na Fostaíochta a Chur Chun Cinn

In 2014, bhain an Scéim Deontais um Thaighde a Chur Cinn, ar scéim bhliantúil í, leis an téama fostaíocht, agus cuireadh deontais suas le €25,000 ar fáil do na tionscadail a roghnaíodh de thoradh próisis iomaíoch oscailte. Cuireadh ceithre thionscadal i gcrích nó beagnach i gcrích in 2015.

a. Taighde ar thaithí oideachais agus fostaíochta daoine faoi mhíchumas

Rinne an Institiúid Taighde Eacnamaíochta agus Sóisialta an taighde seo, bunaithe ar anailís ar staitisticí ón Suirbhé Náisiúnta ar Mhíchumas 2006. Seo a leanas na príomhthorthaí:

- Bíonn leibhéal níos ísle de cháilíochtaí acu siúd a raibh tionchar ag a míchumas orthu le linn na mblianta scoile
- Chaill 17 faoin gcéad de dhaoine faoi mhíchumas am scoile éigin mar gheall ar a míchumais agus d'fhág 15 faoin gcéad acu an scoil níos luaithe ná ba mhian leo
- Bhí post roimhe seo ag formhór na ndaoine faoi mhíchumas atá in aois fostaíochta (56 faoin gcéad) nó tá post acu faoi láthair (29 faoin gcéad)
- Tá drochshláinte nó deacrachtaí meabhairshláinte ar an líon is mó acu nach raibh post acu riamh nó a d'fhág a bpost toisc míchumais, é sin nó tá siad de bheagán nirt.
- De ghnáth, is iad na daoine a bhfuil deacrachtaí meabhairshláinte acu nó iad siúd a bhfuil fadhbanna sláinte, péine nó nirt acu a d'fhág post toisc míchumais
- Deir thart ar leath acu siúd nach bhfuil ag obair gur mhaith leo post a bheith acu dá mbeadh na cúinsí cuí ann
- Iarradh ar rannpháirtithe cad é an tacaíocht a gcuirfeadh sí ar a gcumas dóibh post a choinneáil. Socruithe oibre solúbtha a bhí i gceist le 46%,

tascanna oibre leasaithe a bhí aitheanta ag 29% agus athruithe a bhaineann le hinrochtaineacht míchumais i gcás 32%.

b. Taighde maidir le filleadh ar an obair i ndiaidh stróc

Rinne Coláiste Ríoga na Máinleá in Éirinn taighde ar na saincheistanna a bhaineann le filleadh ar an obair i ndiaidh stróc. Rinneadh léirbhreithniú ar an litríocht, suirbhé náisiúnta ar dhaoine a d'fhulaing stróc chomh maith le grúpaí fócais agus agallaimh leathstruchtúrtha mar chuid den taighde seo. Léirigh na torthaí an tábhacht a bhaineann le cur chuige ildisciplíneach chun cabhrú leo siúd a d'fhulaing stróc filleadh ar an obair, chomh maith le cumarsáid idir gairmithe cúraim sláinte agus fostóirí. Aithníodh gurb é tuirse an phríomhdheacracht folaigh atá ag daoine agus iad ag filleadh ar an obair agus go bhfuil filleadh céimnitheach ar an obair tábhachtach chun go n-éireodh leis an bhfillleadh.

c. Éifeacht na tuirse ar chumas oibre daoine a bhfuil galar réamatach orthu

Is iad fadhbanna matánchnámharlaigh, a bhfuil airtríteas agus galar réamatach ar na cinn is comónta acu, is cúis le thart ar thrian den neamhláithreacht ón obair. Bhí an staidéar seo dírithe ar thionchar na tuirse a bhaineann leis na fadhbanna seo ar chumas oibre. Rinne Scoil na Fisiteiripe, Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath, an taighde. San áireamh sa taighde, bhí suirbhé de 300 duine, a raibh a bhformhór acu ag obair, chomh maith le hagallaimh leathstruchtúrtha agus grúpaí fócais. Seo a leanas na príomhthorthaí:

- Is siomtóm forleatach é an tuirse a mhothaíonn daoine fostaithe a bhfuil galar réamatach orthu
- Is iad an dá réimse is mó deacrachta a tuairiscíodh ná riachtanais fhisiciúla na hoibre agus sceidil oibre, agus dá mhéad an tuirse is ea is mó an deacracht
- Bhí fadhb eile chomh maith ag líon suntasach de na freagróirí
- De ghnáth, bíonn deacrachtaí tuirse níos mó ag na hoibreoírí óga
- De ghnáth, ní bhíonn mórán eolais ag fostóirí ar an bhfadhb tuirse

d. Daoine faoi mhíchumas ag aistriú ó oideachas agus oiliúint go fostaíocht

Tugadh conradh taighde d'Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath chun breathnú ar Daoine faoi Mhíchumas ag Oideachas agus Oiliúint go Fostaíocht. Táthar ag súil le go gcuirfear an tuarascáil seo i gcrích in 2016.

Treoir le haghaidh fostóirí maidir le foireann faoi mhíchumas faighte

Rinne leagan leasaithe a ullmhú, a dhearadh agus a chur i gcló de threoir an NDA ina bhfuil sonraí teagmhála nuashonraithe do na comhlachtaí stáit a chuireann tacaíocht fostaíochta ar fáil agus a bhfuil athstruchtúrú déanta orthu. Seoladh cóipeanna den Treoir chuig na heagraíochtaí ábhartha trí na gréasáin fostóirí éagsúla.

Plean Feidhmithe na Straitéise Náisiúnta Míchumais

Leanamar de bheith páirteach i nGrúpa Feidhmithe na Straitéise Náisiúnta Míchumais a bhfuil an tAire mar chathaoirleach air, agus de sheirbhís riaracháin a chur ar fáil don Ghrúpa Páirtithe Leasmhara Míchumais.

Comhairliúchán maidir leis an gcéad Phlean Cuimsithe eile faoin Straitéis Náisiúnta Mhíchumais

Thugamar comhairle don Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais maidir le próiseas forbartha an Phlean Cuimsithe nua faoin Straitéis Náisiúnta Míchumais 2016–2018. Mar chuid de seo, rinneadh comhairliúchán neamhspleách cú faoi thosaíochtaí agus cuspóirí a éascú. Chabhraíomar le comhairliúchán náisiúnta agus réigiúnach inar áiríodh iarratas ar aighneachtaí, comhairliúchán ar líne, sraith de chomhairliúcháin réigiúnacha (Baile Átha Cliath, Tulach Mór agus Corcaigh) agus grúpa fócais le daoine faoi mhíchumas intleachta. Ghlac beagnach 300 duine páirt i sraith amháin nó sraith eile den chomhairliúchán. Tá anailís ar na torthaí socraithe ag an NDA agus beidh sí réidh go luath in 2016.

Grúpa Páirtithe Leasmhara Míchumais

Tá Cathaoirleach neamhspleách arna cheapadh ag an Aire ag an nGrúpa Páirtithe Leasmhara Míchumais. Tá an grúpa comhdhéanta de na príomhbhrateagraíochtaí míchumais chomh maith le roinnt daoine aonair a bhfuil taithí acu ar an míchumas ina saol féin. Cuireann an grúpa seo comhairle ar fáil ar mhonatóireacht agus cur i bhfeidhm na Straitéise Náisiúnta Míchumais. Cuireann an tÚdarás Náisiúnta Míchumais an rúnaíocht ar fáil don Ghrúpa. Rinne an Grúpa Páirtithe Leasmhara Míchumais ceithre chruinniú in 2015 a reáchtáil agus ghlac sé páirt i gcruinniú amháin den Ghrúpa Feidhmithe na Straitéise Náisiúnta Míchumais. Bhí sé rannpháirteach san athbhreithniú meántréimhse ar an bplean reatha, chomh maith le comhairle a chur ar fáil faoi fhorbairt an phlean feidhmithe nua in 2016.

Clár gníomhartha maidir le huathachas

Ghlac an Coiste Caibinéid um Beartas Sóisialta le Clár Gníomhartha maidir le hUathachas, ar cuireadh bonn eolais faoi le taighde agus comhairle ón Údarás Náisiúnta Míchumais agus comhairliúchán le heagraíochtaí uathachais agus le hionadaithe daoine a bhfuil uathachas orthu. Ceann de na príomhthéamaí a tháinig chun solais trí chomhairliúchán le páirtithe leasmhara uathachais ná gur gá le feasacht a mhúscailt agus le treoir a fhorbairt maidir le huathachas san earnáil phoiblí in Éirinn. Ceapadh an clár laistigh de chreat na Straitéise Náisiúnta Míchumais agus cuireann sé léi sin ó thaobh uathachais de. Tá sé de chúram ar Ranna Rialtais agus ar ghníomhaireachtaí stáit gealltanais áirithe faoin gclár seo a chomhlíonadh.

Chomh maith leis sin, tá an tÚdarás Náisiúnta Míchumais ag cur gníomhartha sonracha sa chlár chun cinn, lena n-áirítear athbhreithniú ar an gCód Cleachtas maidir le Rochtain ar na Seirbhísí Poiblí agus ar Eolas a chuireann Comhlachtaí Poiblí ar Fáil i bhfianaise aon saincheistanna ar leith le daoine a bhfuil uathachas orthu; treoir a fhorbairt le haghaidh oifigeach tithíochta; agus, treoir don chóras dlí agus cirt a fhorbairt.

Comhairle ar Cheistanna Dlí

Lean an tÚdarás Náisiúnta Míchumais de rochtain ar an gcóras dlí le haghaidh daoine faoi mhíchumas a chur chun cinn. Bhuaileamar leis na Gardaí faoi Threoir an AE maidir le híospartaigh na Coireachta chur i bhfeidhm i dtaca le híospartaigh coireanna faoi mhíchumas. Reáchtáladar ceardlann le hionadaithe ón earnáil Dlí lena n-áirítear an tSeirbhís Chúirteanna, an tSeirbhís Príosún, Promhadh agus na Gardaí, chun bonn eolais a chur faoi threoir do na gairmithe Dlí maidir le plé agus ag tacú le daoine a bhfuil uathachas orthu nuair a bhíonn baint acu leis an gcóras. Chuireamar aighneacht chuig an rannán Dlí Choiriúil den Roinn Dlí agus Cirt maidir lena Plépháipéar ar Chionta Gnéasacha in aghaidh Daoine Leochaileacha agus leanamar de chomhairle a chur ar fáil i gcomhthéacs an Bhille um an Dlí Choiriúil (Cionta Gnéasacha), 2015.

Comhairle don Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige

An grúpa idir-rannach maidir le riachtanais speisialta i réamhscoileanna

Ba bhall gníomhach é an tÚdarás Náisiúnta Míchumais sa ghrúpa oibre tras-rannach seo i dtaca le riachtanais leanaí a bhfuil riachtanais speisialta acu i dtimpeallachtaí réamhscoile Luath-Óige agus Luath-Oideachais. Chuir taighde a rinne an tÚdarás Náisiúnta Míchumais ar chleachtas idirnáisiúnta maidir le leanaí faoi mhíchumas a áireamh i réamhscoileanna bonn eolais

faoi obair an ghrúpa seo. Foilsíodh tuarascáil a ghrúpa oibre, “Ag Tacú le Rochtain ar Chúram agus Oideachas Luath-Óige do Leanaí faoi Mhíchumas” i Meán Fómhair 2015. Tá plean feidhmithe formheasta ag an Rialtas anois agus leanfaidh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais ag tacú le hobair na Roinne Leanaí agus Gnóthaí Luath-Óige chun an tsamhail nua tacaíochta do leanaí faoi mhíchumas a chur i bhfeidhm in 2016.

Rochtain ar sheirbhísí poiblí príomhshrutha

Iarratas ar athbhreithniú ar an gCód Cleachtais reachtúil

Fuarthas iarratas ón Aire ar athbhreithniú ar an gCód Cleachtais maidir le Rochtain ar na Seirbhísí Poiblí agus ar Eolas a chuireann Comhlachtaí Poiblí ar Fáil, go háirithe sa chaoi is go mbaineann sé le huathachas, agus réachtáladh comhairliúchán leis an lucht leasa chun bonn eolais a chur faoin athbhreithniú sin.

Comhdháil Bhliantúil an NDA – seirbhísí poiblí príomhshrutha cuimsitheacha

Reáchtáladh Comhdháil Bhliantúil an Údaráis Náisiúnta Míchumais De Luain, a 12 Deireadh Fómhair, 2015, i mBaile Átha Cliath agus ba é téama na comhdhála ná Pleanáil agus Ceannaireacht maidir le Seirbhísí Poiblí Príomhshrutha do Dhaoine Faoi Mhíchumas atá Cuimsitheach. Ba ionann é sin agus cúig bliana dhéag ón bhfógra gur bheartas Rialtais é go mbeadh sé de cheangal ar na seirbhísí poiblí freastal ar dhaoine faoi mhíchumas mar chuid lárnach dá seirbhísí príomhshrutha don phobal, beartas a tugadh éifeacht dó sa dlí i gCuid 3 den Acht Míchumas 2005. Bá chomhdháil thrasteorann í, ar ghlac aoichainteoirí ó Phoblacht agus ó Thuaisceart na hÉireann páirt inti chomh maith le haoichainteoirí ón Ríocht Aontaithe agus Ceanada, agus samplaí de thionscnaimh a n-éireodh leo daoine faoi mhíchumas a chur san áireamh. Ar na hábhair a clúdaíodh bhí ceannaireacht dírithe ar athrú; míchumas agus údaráis áitiúla a chuireann daoine aosta san áireamh; seirbhísí ar líne agus seirbhísí digiteacha de dhearadh uilíoch; agus daoine faoi mhíchumas a fhostú. D’fhreastail 155 duine ar an gcomhdháil lena n-áirítear státseirbhísigh shinsearacha, daoine faoi mhíchumas agus eagraíochtaí míchumais ón bPoblacht agus ó Thuaisceart Éireann. Tá na cuir i láthair ar shuíomh gréasáin an NDA ag www.nda.ie.

Monatóireacht ar éifeacht na Straitéise Náisiúnta Míchumais

I rith 2015, ar a shuíomh gréasáin, d’fhoilsigh an NDA torthaí suirbhé a choimisiúnaigh sé maidir le Táscairí na Straitéise Náisiúnta Míchumais in

2013 agus rinneadh comparáid idir na torthaí ó shuirbhéanna cosúla a rinneadh in 2009 agus 2011. Díríodh é seo ar inrochtaineacht ar iompar agus ar áiseanna áitiúla, láithreáin oidhreachta agus úsáid teicneolaíochta.

Monatóireacht ar fhostaíocht san earnáil phoiblí

Fostaíocht thuariscithe de dhaoine faoi mhíchumas san earnáil phoiblí ag 3.5% in 2015

Chuir an tÚdarás Náisiúnta Míchumais a ochtú tuarascáil ar fhostú daoine faoi mhíchumas san earnáil phoiblí amach in 2015. Chuir sí sin in iúl go raibh sé tuairiscithe gurb ionann 3.5% den fhoireann fostaithe i gcomhlachtaí na hearnála poiblí ag deireadh 2014 agus daoine faoi mhíchumas. Is méadú beag é seo i gcomparáid le 3.4% in 2013. Is é seo an ceathrú bliain as a chéile gur mhó an figiúr ná an sprioc de 3% san Acht Míchumais 2015.

Ba é 6,771 an líon iomlán d'fhostaithe faoi mhíchumas taifeadta, arb ionann agus méadú ó 307 i gcomparáid leis an bhfigiúr in 2013. Is é sin an líon is mó de dhaoine fostaithe faoi mhíchumas a taifeadadh ó cuireadh tús leis an bpróiseas monatóireachta reachtúla, agus, i gcomhthéacs an mhéadaithe de thart ar 2,700 i líon iomlán na foirne atá fostaithe sna comhlachtaí a rinne tuairisciú.

Tá sé molta ag an Údarás Náisiúnta Míchumais gur cheart go ndíreodh comhlachtaí poiblí ar earcaíocht sa bhliain atá romhainn. Tá deis ann anois do chomhlachtaí nach bhfuil an sprioc de 3% bainte amach acu é sin a dhéanamh trí hearcaíocht níos mó a dhéanamh. Dóibh siúd a bhfuil an sprioc sáraithe acu, má dhíreoidh siad ar dhaoine faoi mhíchumas a earcú, beidh líon lamhála d'fhostaithe faoi mhíchumas ann nuair a théann daoine eile ar scoir sa toadhchá. Ní mór do chomhlachtaí poiblí a chinntiú go bhfuil a ngníomhaíochtaí 'díonta ó thaobh míchumais de' sa chaoi is go bhfuil deis chothrom ag daoine faoi mhíchumas a gcumas a léiriú. Tugtar faoi deara go bhfuil foráil i Straitéis Fostaíochta Chuimsitheach an Rialtais do Dhaoine faoi Míchumas don sprioc a mhéadú go céimnitheach ó 3% go 6% faoi 2024 agus do mhionscrúdú ar na próisis agus na cainéil earcaíochta reatha.

Ceanglais Chuid 5 a Chomhlíonadh

Foráiltear in Alt 49 den Acht Míchumas do phróiseas maidir le comhlachtaí poiblí a chinnfear nach bhfuil ag comhlíonadh a n-oibleagáidí faoi Chuid 5 den Acht ar feadh dhá bhliain as a chéile. Seo a leanas achoimre ar na hoibleagáidí seo:

- Fostaíocht daoine faoi mhíchumas a chur chun cinn agus a thacú, a mhéid is atá sé indéanta

- An sprioc-chion (3% faoi láthair) d'fhostaithe faoi mhíchumas a chomhlíonadh, mura bhfuil cúiseanna maithe ann gan é sin a dhéanamh

Rinneadh teagmháil fhoirmiúil le roinnt comhlachtaí poiblí le haghaidh tuilleadh eolais faoina dtorthaí in 2012 agus 2013 de réir na nósanna imeachta reachtúla. I ndiaidh an eolais a cuireadh ar fáil mar thoradh ar roinnt iarratas as a chéile a mheas, chinn an tÚdarás go foirmiúil nár chomhlíon Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte a hoibleagáidí sna blianta sin. D'iarr an tÚdarás toil reachtúil ar an Aire Sláinte chun iarraidh go foirmiúil ar Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte sraith de bhearta sonracha a chur i bhfeidhm chun an Acht a chomhlíonadh. Tá sé éigeantach faoin Acht go gcomhlíonfaidh Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte aon iarratas reachtúil maidir le gníomh.

Dearcadh dearfach ar mhíchumas a chur chun cinn

Chuir an tÚdarás Náisiúnta Míchumas comhairle ar an Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais faoi mholtaí maidir le Ciste 2015 na Roinne do Thionscnaimh um Fheasacht ar Mhíchumas, agus thug sé cabhair lena gcur i bhfeidhm.

D'eagraigh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais Comórtas Bunscoileanna, ar an téama Duine Cosúil Liom (“Someone Like Me”), thar ceann na Roinne. Tháinig iontrálacha ó 25 chontae. Fógraíodh an buaiteoir náisiúnta, ar roghnaíodh é ó bhuaiteoirí na 25 chontae, ag searmanas i mí na Nollag.

Chomh maith leis sin, rith an tÚdarás Náisiúnta Míchumais, comórtais tairisceana thar ceann an Roinne chun na comhlachtaí oiriúnacha a roghnú a chuirfidh ábhar ar fáil don earnáil phoiblí i dtaca le tuiscint a mhéadú ar uathachas, agus a chuirfidh oiliúint ar thuiscint a mhéadú ar uathachas ar fáil san earnáil phoiblí.

Coinbhinsiún NA ar Chearta Daoine faoi Mhíchumas

Chuir an NDA comhairle ar an Aire maidir leis na ról fhéideartha ar féidir leis an Údarás a bheith acu i leith Choinbhinsiún na NA ar Chearta Daoine faoi Mhíchumas a chur i bhfeidhm agus monatóireacht a dhéanamh air, ag féachaint do thaighde an NDA ar shocruithe institiúideacha i ndlínsí eile, agus ar ról comhlachtaí náisiúnta eile.

Chuir an NDA eolas agus comhairle ar fáil faoi athruithe reachtaíochta chun tacú le Coinbhinsiún na NA a dhaingniú, i ndáil leis an Acht um

Chinnteoireacht Chuidithe (Cumas) go háirithe, agus i ndáil le cosaintí maidir le cailleadh saoirse.

Athbhreithniú ar Oibriú Chuid 4 den Acht Míchumais

I mí na Nollag, 2013, d'iarr an tAire Dlí agus Cirt ar an NDA athbhreithniú a dhéanamh ar Chuid 4 den Acht Míchumais 2005, faoi mar a shainítear in alt 44 den Acht sin. Pléann Cuid 4 den Acht le Tástáil Ghéiniteach. Bhíothas tar éis spriochomhairliúchán faoin athbhreithniú a réachtáil idir Meán Fómhair agus Samhain 2014. Cuireadh tuarascáil ar an gcomhairliúchán i gcrích i Feabhra 2015.

Tosaíocht straitéise 2: Maireachtáil neamhspleách sa phobal

“Taighde agus bailiú sonraí a dhéanamh agus eolas, comhairle agus treoir a chur ar fáil chun beartas, córais agus athruithe seirbhíse a stiúradh a chinnteoidh go mbeidh daoine faoi mhíchumas in ann maireachtáil go neamhspleách sa phobal agus a bheith rannpháirteach ann mar shaoránaigh ghníomhacha.”

Clár Taighde agus Comhairle

Thug an tÚdarás Náisiúnta Míchumais faoina thaighde féin agus choimisiúnaigh sé roinnt píosaí taighde freisin chun bonn eolais a chur faoi pholasaí agus faoi chleachtas. Lean sé de chomhairle a chur ar fáil trí theagmháil le Ranna agus le comhlachtaí poiblí, trí rannpháirtíocht ar choistí agus i ngrúpaí oibre, agus trí pháipéir comhairle scríofa a fhorbairt.

Maoiniú Oiriúnaithe

Páipéar comhairle maidir le Dáileadh Maoinithe

Chuir an tÚdarás Náisiúnta Míchumais páipéar comhairle faoi bhráid na Roinne Sláinte agus an FSS maidir leis an uirlis mheasúnaithe a mholtar mar bhonn faoin tsamhail leithdháilte acmhainní do thacaí cúraim shóisialta le haghaidh daoine faoi mhíchumas. Bhaineamar leas as ár dtaighde ar an réimse seo agus as ár mionscrúdú ar na gnéithe agus buntáistí féideartha eile a bhaineann leis na samhlacha éagsúla.

Samhlacha buiséid aonair agus leithdháilte acmhainní a chur i bhfeidhm

Bronnadh conradh taighde go déanach in 2015 chun mionscrúdú a dhéanamh ar na saincheistanna praiticiúla a bhaineann le haistriú go córas maoinithe do thacaí cúraim shóisialta atá bunaithe ar riachtanais aonair, is é sin an tsamhail nua leithdháilte acmhainní. Bheadh sé seo mar rogha ar an gcóras reatha de bhlocdheontais do sholáthraithe seirbhísí míchumais, agus bainfidh an staidéar leas as an taithí i ndlínsí eile. Áirítear córais sa chomhthéacs seo lena bhfaigheadh daoine aonair buiséad pearsanta chun go mb'fhéidir leo a seirbhísí féin a cheannach. Leanfaidh an obair seo ar aghaidh in 2016.

Maoiniú do lucht fágála scoile

Chuir an NDA tús le taighde i gcomhpháirt leis an FSS ar ceapadh é chun bonn a chur faoi chóras cothrom chun na tacaí oiriúnacha a mhaoiniú d'fhágálaithe scoile aonair agus iad ag dul isteach i seirbhísí FSS. Leanfaidh an tionscadal seo ar aghaidh in 2016.

Bulaíocht ar leanaí faoi mhíchumas a chosc

I Samhain 2015 sheol an tAire Oideachais agus Scileanna, Jan O'Sullivan, TD, taighde an Údaráis Náisiúnta Míchumais ar "Bhulaíocht ar scoil ar leanaí a bhfuil riachtanais oideachais speisialta acu nó atá faoi mhíchumas a chosc". Bhí an taighde seo dírithe ar idirghabhálacha éifeachtúla chun bulaíocht ar pháistí faoi mhíchumas nó a bhfuil riachtanais oideachais speisialta acu a chosc, mar chuid de Phlean Gnímh an Rialtais maidir le Bulaíocht. Léiríonn na torthaí an tábhacht a bhaineann le cur chuige "sa scoil uile".

Taighde eile atá idir lámha

Taighde ar theaghlaigh agus ar shiblínní

Bronnadh cúnaimh deontais ar trí phársa taighde faoi Scéim Deontais 2015 um Thaighde a Chur chun Cinn faoin téama "teaghlaigh" agus cuirfear iad sin i gcrích in 2016. Tá na tionscadail a bronnadh maoiniú ina leith dírithe ar ghnéithe éagsúla den chaidreamh idir an gcúramóir agus an siblín ag céimeanna saoil éagsúla, agus áirítear iontu anailís ar shonraí ón staidéar IDS-TILDA ar chúramóirí ar siblínní iad, anailís ar shonraí leasa sóisialta, grúpa fócais agus taighde cáilíochtúil eile. Seo a leanas na tionscadail:

- Tuisceant ar straitéisí teaghlaigh a chinnteoidh timpeallachtaí baile fadtéarma agus inbhuanaithe do dhaoine aosta faoi Mhíchumas Intleachta (Coláiste na Tríonóide, BÁC).

- Acmhainn a Fhorbairt i measc Siblíní Fásta Daoine faoi Mhíchumas Intleachta nó Daoine a bhfuil Uathachas orthu (Coláiste na hOllscoile Chorcaí).
- Iniúchadh a dhéanamh ar Acmhainneacht agus ar Struchtúir Tacaíochta Teaghlach i dTeaghlaigh ina bhfuil Duine faoi Mhíchumas Intleachta (An Coláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath)

Dearcadh tuismitheoirí

Bhí an taighde a coimisiúnaíodh chun mionscrúdú a dhéanamh ar an tsúil atá ag tuismitheoirí leanaí faoi mhíchumais maidir le hoideachas ag céim an dréachta deiridh ag deireadh na bliana. Baineann an taighde seo leas as na micreashonraí ón suirbhé “Ag fás aníos in Éirinn”.

Córais mheasúnaithe leighis le haghaidh leas sóisialach

Tá NDA tar éis athbhreithniú a choimisiúnú ar na córais mheasúnaithe leighis le haghaidh íocaíochtaí leasa shóisialaigh i ndlínsí eile. Cuireadh an chéad chuid den staidéar ar bhain le híocaíochtaí do dhaoine faoi mhíchumas i gcrích, agus cuirfear an dara cuid a bhaineann le córais measúnaithe i dtaca le híocaíochtaí do chúramóirí i gcrích in 2016.

Sruthanna idir fostaíocht, dífhostaíocht agus neamhghníomhaíocht eacnamaíoch

Choimisiúnaigh an NDA taighde a dhéanfaidh anailís ar shruthanna daoine faoi mhíchumas idir fostaíocht, dífhostaíocht agus neamhghníomhaíocht eacnamaíoch, a mbaineann leas as na micreashonraí ón Suirbhé Rathúil Náisiúnta ar Theaghlaigh. Tá sé seo le cur i gcrích in 2016.

Scéim scoláireachtaí an NDA

Chuir an NDA scoláireachtaí PhD ar fáil ar bhunús iomaíoch ar thopaicí míchumais suas go dtí 2004. I rith 2015, thug an tÚdarás faoi deara go gcuirfí deireadh le ceann amháin de na scoláireachtaí i limistéar an chúnamh riachtanas speisialta. Gheall an mac léinn ábhartha go roinneadh sí na torthaí taighde a bhí faighte aici sula raibh uirthi éirí as leis an NDA mar eolas cúlra.

Athrú déimeagrafach agus tuar straitéiseach

Chuir an NDA tús le hobair ar thuar straitéiseach a dhéanamh maidir le riachtanais seirbhísí míchumais i bhfianaise athraithe daonra mar chuid de phróiseas “Saoil a Athrú ó Bhonn” a chur i bhfeidhm. Cuirfidh an obair seo bonn eolais faoi phleanáil riachtanas acmhainní sa todhchaí don chlár seirbhísí míchumais a mhaoinionn an FSS.

Míchumas thar an tsaolré — taighde a úsáideann eochairshonraí náisiúnta

Tá roinnt píosaí taighde ar ghnéithe míchumais thar an tsaolré idir láma ag an Údarás Náisiúnta Míchumais nó coimisiúnaithe aige. Tá an taighde se bunaithe ar anailís speisialta ar shonraí ó thacair sonraí náisiúnta:

- Anailís ar shaincheisteanna oideachais agus fostaíochta do dhaoine faoi mhíchumas ag baint leasa as an Suirbhé Náisiúnta ar Mhíchumas (a gcuirtear síos uirthi faoi Thosaíocht Straitéise I) — taighde coimisiúnaithe a foilsíodh in 2015
- Anailís ar ionchas oideachais tuismitheoirí a bhfuil leanaí faoi mhíchumas acu do na leanaí sin, ag baint leasa as sonraí an tsuirbhé “Ag Fás Aníos in Éirinn” — taighde coimisiúnaithe, dréacht deiridh na tuarascála faighte ag deireadh 2015
- Iniúchadh ar na saincheisteanna a bhaineann le siblíní ag tabhairt cúraim do dhaoine faoi mhíchumas intleachta, ag baint leasa as faisnéis ón Staidéar Fadaimseartha ar Aosú — Forlíonadh Míchumais Intleachta (“Longitudinal Study on Ageing — Intellectual Disability Supplement”) (a liostáiltear thus faoi thaighde ar theaghlaigh agus siblíní)

Obair ar cháilíocht i seirbhísí míchumais

Is ball é an NDA de ghrúpa oibre an FSS faoin gclár “Saoil a Athrú ó Bhonn” a bhfuil sé de chúram air obair a dhéanamh ar chreat dearbhaithe cáilíochta i gcomhar seirbhísí míchumas.

Is gné lárnach é cur i bhfeidhm caighdeán d’aon chreat den chineál seo, agus léirigh mórthionscadal an NDA ar rialáil, caighdeán agus córas iniúchta HIQA sna seirbhísí míchumais go bhfuil réimsí ann ina bhfuil feabhsuithe praiticiúla de dhíth.

Gné lárnach eile is ea an creat de thorthaí aontaithe le haghaidh seirbhísí míchumais. D’fhorbair an NDA dréacht-pháipéar in 2015 ag baint leas as taighde agus cleachtas idirnáisiúnta, agus tá comhairliúcháin ar siúl aige le húsáideoirí seirbhísí míchumais chun bonn eolas a chur faoin tsraith deiridh de bhearta molta.

Is ball é an NDA freisin de ghrúpa stiúrtha an FSS a bunaíodh chun breathnú ar fheabhas a chur ar chaighdeán seirbhísí agus ar dhul i ngleic leis an gcultúr diúltach sna seirbhísí i bhfianaise na saincheisteanna a tháinig chun solais ón iniúchadh ar Áras Attracta.

Teicneolaíochtaí cúnta agus teileashláinte/teileachúraim

Cuireadh taighde i gcrích in 2015 a rinne anailís ar na sonraí ón Suirbhé Náisiúnta ar Mhíchumas a bhaineann leis na cúinsí a imríonn tionchar ar riachtanas teicneolaíochta agus ar theacht ar an teicneolaíocht sin. Léirigh na torthaí nach ndéantar freastal chomh maith céanna in aon chor ar na riachtanais teicneolaíochta a bhaineann leis an dara cineál míchumais ná na riachtanais a bhaineann leis an bpríomhmíchumas.

Tá taighde cúlra déanta ag conraitheoir taighde an NDA agus tá a shintéis taighde féin déanta ag an NDA chun bhonn eolais a chur faoi chomhairle polasaí sa todhchaí má rachfar i ngleic le córais teileachúraim agus teileashláinte.

Dea-chaighdeán agus cáilíocht i seirbhísí do dhaoine faoi mhíchumas a aithint

Mar thoradh ar athbhreithniú roimhe seo ar ghníomhaíochtaí an NDA faoin gcuspóir seo, is é an straitéis ná dearadh míchumais/uilíoch a áireamh i gclár deontas phríomhshrutha fhairsinge. Tugadh cistiú chun snáithe dhearadh uilíoch a bhaint amach sna clár dhámhachtainí a leanas, faoi mar a shonraítear faoi “Tosaíocht straitéiseach 3: Dearadh Uilíoch don chomhshaol”.

Tosaíocht straitéise 3: Dearadh uilíoch na timpeallachta

“Sármhaitheas ó thaobh an deartha uilíoch de a chur chun cinn chun an rannpháirtíocht is mó agus is féidir i sochaí na hÉireann a éascú”

Tá feidhm reachtúil ag Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch an NDA chun an Dearadh Uilíoch (DU) a chur chun cinn, caighdeán a threorú, oiliúint agus oideachas sa dearadh uilíoch a chur chun cinn sna gairmeacha beatha ábhartha agus tuiscint níos mó a mhúscailt. Oibríonn an t-ionad i ndáil leis seo le raon de pháirtithe leasmhara ó na hearnálacha poiblí, príobháideacha agus deonacha. Tá sé d’aidhm shoiléir aige timpeallacht a chruthú ina n-áirítear timpeallacht thógtha, táirgí agus seirbhísí, agus

teicneolaíochtaí cumarsáide eolais atá so-úsáidte agus sothuigte agus a bhfuil teacht éasca ag gach duine orthu.

Chuaigh an Lárionad i ngleic le roinnt dúshlán deartha i rith 2015 mar bhealach chun eolas agus tuiscint ar phrionsabail an deartha uilíoch i ngníomh a mhúscailt.

Haiceatón Deartha Uilíoch 24 Uair an Chloig

Rith an Lárionad Haiceatón Deartha Uilíoch 24 Uair an Chloig mar chuid de mhórchomhdháil le linn bhliain deartha na hÉireann. Is ionann Haiceatón agus próiseas athdheartha. Phléigh an Haiceatón Deartha Uilíoch leis an dúshlán a bhaineann le táirge nó seirbhís a athdhearadh sa chaoi is go dtuigfear go héasca conas é a úsáid. Bhí an Haiceatón dírithe ar rochtain, tuiscint agus so-úsáideacht de réir an tsainmhínithe ar dhearadh uilíoch san Acht Míchumais 2005.

Ag tógáil ar stair de Dhúshlán Deartha Uilíoch 24 Uair an Chloig ar éirigh leo, rinne an Lárionad comhoibriú le Lárionad na hIorua um Dhearadh agus Ailtireacht agus le Campas Nuálaíochta Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath (DCU) chun samhail nua do Haiceatóin Deartha Uilíoch a chruthú.

Chaith cúig fhoireann 24 uair an chloig ar fréamhshamhaltú agus ag dearadh. Bhí na foirne comhdhéanta de dhearthóirí oilte, teagascóirí deartha agus mic léinn deartha. Bhuaigh foireann amháin gradam Rogha na Moltóirí agus gradam Rogha na nDaoine araon as an gcóras rochtana dorais a úsáidtear i dtaca le roinnt leithreas poiblí glasáilte a athdhearadh. Bhronn DCU duaiseanna ar an bhfoireann a bhuaigh chomh maith le tacaíocht chun a thuilleadh iniúchta a dhéanamh ar fhorbairt an dearaidh.

Mórdhúshlán Deartha Uilíoch 2015

D'éirigh thar cionn le Comórtas Gradam na Mac Léinn um Mórdhúshlán Deartha Uilíoch 2015 a reáchtáladh in Óstán Westin ar an 4 Meitheamh. Bhí méadú de 40% ó 2014 ar líon na n-iontrálacha ó mhic léinn a fuarthas agus ba ó réimse níos fairsinge de chúrsaí ollscoile iad. Ba é Jack Gregan ó Institiúid Teicneolaíochta Cheatharlach, ar vótáil an lucht féachana dó, a bhuaigh gradam Rogha na nDaoine i mbliana, as a dearadh “Go Therapeutic Horse Riding Aid”. Is é aidhm an dearaidh ná an éifeacht theiripeach a bhaineann le marcaíocht ar chapall a bhreisiú agus a fheabhsú do gach duine a bhfuil buntáiste ag baint léi dóibh.

Bhuaigh an dearadh gradam Rogha na Moltóirí freisin, a roghnaíonn painéal de phríomhdhearthóirí agus de phríomhnuálaithe na hÉireann é.

In 2015, bhain an tionscnamh Mórdhúshláin 2015 tairbhe as an gcomhpháirtíocht nua le Fiontraíocht Éireann, ina gcuirtear deontais ar fáil le haghaidh dearáí a léirítear go bhféadfaí breis forbartha a dhéanamh orthu. Is éard atá i gceist ná deontas tacaíochta, a gcuireann Fiontraíocht Éireann ar fáil é, le haghaidh Cás Tráchtála Indéantachta. Is tacaíocht mhaoinithe é ar féidir le taighdeoirí leas a bhaint aisti i gcomhar lena nAistriú Teicneolaíochta nó oifig chomhionann, le haghaidh Tionscadail Indéantachta ghearr (suas le 3 mhí) chun an cás tráchtála dá nuálaíocht a mheas agus a fhorbairt.

Bhronn Fiontraíocht Éireann an deontas seo ar dhá thionscadal ar an oíche. Ba iad sin Jack Gregan, Institiúid Teicneolaíochta Cheatharlach, dá dheardh “Go Therapeutic Horse Riding Aid” chomh maith le Isabella Morehead agus Dylan McKimm ón gColáiste Náisiúnta Ealaíne is Deartha dá gcaipín canna breosla agus córas scagacháin, “Ripple”. Dearadh “Ripple” chun go mbeidh úsáid ar leith ag baint leis i dtíortha i mbéal forbartha a bhfuil ganntanas uisce ghlain iontu.

Comhairle agus cúnaimh maidir le caighdeán ar an dearadh uilíoch a fhorbairt

“Treoirínte a fhorbairt a thacóidh le dearadh uilíoch gnáth-tháirgí agus gnáth-sheirbhísí chun caighdeán gnáthshaoil daoine aonair a fheabhsú agus chun neamhspleáchas ar feadh na saolr a chur chun cinn.”

An Dearadh Uilíoch i Sainordú 473 ón gCoimisiún Eorpach “Dearadh do Chách”

Ba é ceann de bhunspriocanna Shainordú M/473 ná an NDA a cheapadh mar thionólaí ar ghrúpa oibre (CEN-CENELEC JWG 5) chun caighdeán nua a fhorbairt (nó bunscprioc oiriúnach eile) a bpléifeadh leis an bpróiseas deartha, forbartha agus táirgthe a bhaineann le déantús táirgí agus soláthair seirbhíse i réimsí tosaíochta. Is é an aidhm ná go gcuirfead síos sa chaighdeán ar conas is féidir an cur chuige “Dearadh do Chách” (dearadh uilíoch) a chur i bhfeidhm ar bhealach a chuireann inrochaintaineacht daoine faoi mhíchumas san áireamh.

Is cuid é de shraith oibre a dtacaíonn an Coimisiún Eorpach léi a bhaineann le hInrochaintaineacht a chur i bhfeidhm i dtaca le Coinbhinsiún na Náisiún Aontaithe ar Chearta Daoine atá faoi Mhíchumas. Táthar ag súil le go mbeidh sé ina phríomh-fhoilseachán a chuirfidh bonn eolais faoi bhreis treorach agus caighdeán earnála áirithe. Nuair a fhoilseofar é mar

Chaighdeán Eorpach (mar a bhfuiltear ag súil leis), déanfaidh na hEagraíochtaí Caighdeán Náisiúnta ar fud na hEorpa é a chomhchoibhiú agus a dháileadh. Beidh obair an NDA ar an tionscadal seo i gcrích in 2018 de réir an sceidil.

“Dul i mbun plé le comhlachtaí oideachais agus creidiúnaithe faoi chur chuige straitéiseach chun an dearadh uilíoch a leabú i bhforbairt ghairmiúil leanúnach, i gcuraclaim tríú leibhéal agus i gcreidiúnú.”

Cúrsa Dara Leibhéal Gearr i nDearadh Uilíoch

Lean an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch leis an tionscadal chun modúl curaclaim ar an Dearadh Uilíoch a fhorbairt do scoileanna dara leibhéal agus don Bhreisoideachas. Cuirtear béim ar mheas ar éagsúlacht sa churaclam ina gcuirtear fadhbréiteach bunaithe ar chleachtais Deartha Uilíoch os comhair na ndaltaí. Is freagra é seo ar an gcomhairle gur cheart smaointeoireacht Deartha Uilíoch a thabhairt isteach san oideachas chun go ndéanfar níos mó daoine staidéar air ar an tríú leibhéal. Tá an cúrsa gearr á ailíniú le Creat leasaithe na Sraithe Sóisearaí de chuid na Comhairle Náisiúnta Curaclaim agus Measúnachta. Leanfar leis an tionscadal seo in 2016 nuair a chuirfeadh modúl píolótach i bhfeidhm in institiúidí oideachais éagsúla.

Comhdháil 2015 an NDA ar an Dearadh Uilíoch san Oideachais (CDUDO)

Reáchtáil an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch chomhdháil dhá lá ar an Dearadh Uilíoch san Oideachas i gCaisleán Bhaile Átha Cliath ar an 12 agus an 13 Samhain. Reáchtáil sé an chomhdháil i gcomhar leis an Institiúid Teicneolaíochta, Baile Bhlainséir (ITB) agus fuarthas tacaíocht ó Dhearadh Éireann 2016, an tÚdarás um Chaighdeán Náisiúnta na hÉireann (NSAI) agus Ollscoil Chathair Bhaile Átha Cliath.

Bhí 4 príomh-aoichainteoirí, 12 cheardlann, agus seisiún phainéil de cheannródaithe oideachais agus ó ardoideachais in Éirinn, go príomha, uirthi thar an dá lá. Ba ionann é agus deis dea-chleachtas a léiriú maidir leis an Dearadh Uilíoch a theagasc i ndisciplíní mar ailtireacht, innealtóireacht, eolaíocht ríomhaireachta agus dearadh táirgí chomh maith le Dearadh Uilíoch le haghaidh Oilíúna ó Éirinn agus go hidirnáisiúnta. Chuir na ceardlanna eolas ar scileanna agus modhanna praiticiúla ar fáil d’oideoirí sna disciplíní sin ar

nua dóibh an Dearadh Uilíoch a bhféadfaidís iad a áireamh sna cúrsaí ábhartha oideachais.

Ar thorthaí na comhdhála bhí eolas níos mó ar na modhanna teagaisc agus na hacmhainní curaclaim don Dearadh Uilíoch, páipéir acadúla maidir leis na cleachtais is fearr i dteagasc an Deartha Uilíoch, físeán maidir leis an Dearadh Uilíoch san oideachas a bhaineann le réimse leathan d’aoisghrupaí agus físeáin de na príomh-chuir i láthair agus de bhuaicphointí na comhdhála. Tá siad ar fáil ag <http://Education.UniversalDesign.ie>. Ar na torthaí eile atá fós á bhforbairt tá leabhar teagaisc ar an Dearadh Uilíoch agus comhpháirtíochtaí chun tuilleadh ábhar curaclaim a fhorbairt do na cúrsaí oideachais ábhartha in Éirinn.

Forbairt Ghairmiúil Leanúnach sa Dearadh Uilíoch le haghaidh Ailtirí

D’fhorbair an RIAI agus an NDA Meabhrán Tuisceana go n-oibreoidís i gcomhar lena chéile ar fhorbairt ghairmiúil leanúnach sa Dearadh Uilíoch le haghaidh ailtirí agus teicneolaithe ailtireachta. Cuireadh tús leis an gcéad chéim den tionscadal seo in 2015 ar tionscadal taighde í a chuirfidh bonn eolais faoi fhorbairt an chúrsa.

Is éard atá i gceist leis an tionscadal ná comhoibriú idir Scoil an hAiltireachta in Ollscoil Luimnigh agus comhpháirtithe idirnáisiúnta lena n-áirítear an Center for Inclusive Design and Environmental Access (IDeA) in Ollscoil Buffalo. Tá an tionscadal le bheith i gcrích in 2016.

An Dearadh Uilíoch agus Timpeallachtaí Uirbeacha

Lean an Lárionad ag plé le húdarais áitiúla chun tionchar a imirt ar dhearadh timpeallachtaí uirbeacha. Rinneadh na nithe seo a leanas in 2015:

- Comhoibriú le Comhairle Cathrach na Gaillimhe chun ceardlann a chur ar fáil d’ailtirí, innealtóirí, daoine faoi mhíchumas agus daoine aosta ar an 18 Iúil leis an Ollamh Catherine Bridge ó Ollscoil New South Wales san Astráil.
- Iniúchadh ar láithreáin i mBaile Átha Cliath agus i nGaillimh le grúpa úsáideoirí éagsúla ó thaobh cé chomh héasca is atá sé siúl iontu chun feabhais a aithint ó thaobh an deartha uilíoch de. Rinneadh tástáil ar uirlis nua AAP “Liveability” dó seo agus déanfar mionscrúdú ar na torthaí i gcomhthéacs féidearthachtaí don todhchaí.

- Cur i láthair do shiompóisiam ailtirí ag imeacht a reáchtáil Comhairle Cathrach na Gaillimhe ar an dearadh uilíoch i leith thithe cónaithe.

Scéimeanna Píolótacha do Limistéar Coiteann a Dhearadh

Bhí an Lárionad i dteagmháil le hInnealtóirí agus Ailtirí i gComhairle Cathrach na Gaillimhe chun Scéim Píolótach Limistéir Choitinn fhéideartha a phlé lena n-áirítear iar-mheasúnú a dhéanamh ar limistéar de réir phrionsabail an deartha uilíoch. Bhuaile an Lárionad le hInnealtóir Sínearach sa Rannán Bóithre den Roinn Iompair freisin maidir le tionscadal féideartha limistéir choitinn ar bhunús píolótach in 2016.

Taighde ar Uirlis Iniúchta an Deartha Uilíoch do Bhóithre agus Sráideanna

Ag comhdháil bhliantúil an NDA ar an 12 Deireadh Fómhair 2015 sheol an tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais an tuarascáil “How Walkable is Your Town”. Ba é an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch a chuir amach an tuarascáil seo i gcomhar le hAoisbhá Éireann. Tá an tuarascáil bunaithe ar Iniúchtaí Insiúlta faoinar tugadh in ocht mbaile Éireannacha agus lárionad uirbeacha mar chuid de Chlár na mBailte Aoisbhá 2014.

Bainfear úsáid as an eolas ó na hiniúchtaí seo chun bonn eolais a chur faoi iniúchadh ar chaighdeán bóithre agus sráideanna atá á fhorbairt ag an Lárionad i gcomhairle leis an Roinn Iompair, Turasóireachta agus Spóirt. Tá fianaise luachmhar ann ar na gnéithe de bhóithre agus sráideanna a chuireann bac ar dhaoine faoi chineálacha éagsúla míchumais rochtain a fháil ar áiseanna, siopaí agus seirbhísí ina bpobail.

Eolas agus tuiscint ar an dearadh uilíoch a chur chun cinn

Seimineár ar “Taithí úsáideora do Chách”

I gcomhar le Cumann Idirlín na hÉireann, reáchtáil an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch imeacht den chineál tumtha dhomhain a mhair leathá ar an Dearadh Uilíoch don ghréasán ar an 26 Samhain sa Mhol Digiteach. Bhí cúigear cainteoirí ann ag léiriú an dea-chleachtais a bhaineann le suímh ghréasáin agus aipeanna a dhearadh le haghaidh réimse fairsing d’úsáideoirí, ó shuímh ghréasáin mhóra don earnáil phoiblí nó don earnáil phríobháideach mar ranna rialtais agus comhlachtaí poiblí go haipeanna a fhorbairt chun codáin agus siméadracht a mhúineadh do pháistí san aoisghrúpa 8 go 11. D’fhreastail 80 dearthóirí a phléann le heispéireas úsáideoirí ar an imeacht, ó gníomhaireachtaí gréasáin in Éirinn go príomha.

Ba é an aidhm ná dea-chleachtas a chur chun cinn maidir le hábhar ar líne a dhearadh agus a choinneáil sa chaoi is gur féidir le cách rochtain a fháil air agus é a úsáid.

An Dearadh Uilíoch agus Teiripe Shaothair

Bhuail an Lárionad le CORU, Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath, an comhlacht rialála a ndéanann maoirseacht ar chlárú gairmiúil i ndisciplíní na nGairmí Sláinte, maidir leis an tuiscint ar an dearadh uilíoch agus ar an timpeallacht thógtha a mhéadú mar chuid de churaclam oideachais le haghaidh Teiripeoirí Saothair i bhfianaise go bhfuil tábhacht ar leith ag baint leis sin do shaol a gcliant.

An Dearadh Uilíoch agus Tithíocht

I dtaca lena obair thaighde agus chomhairliúcháin le páirtithe leasmhara, d'fhoilsigh agus sheol an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch treoirlínte i mí na Bealtaine faoi na nithe seo a leanas:

- Treoirlínte maidir le Dearadh Uilíoch do Thithe Cónaithe in Éirinn
- Treoirlínte maidir le Dearadh Uilíoch, Tithe Cónaithe atá oiriúnach do Dhaoine a bhfuil Néaltrú orthu, dá dTeaghlaigh agus dá gCúramóirí

Ba iad na cainteoirí a thug cur i láthair ar an lá na an tOllamh Ed Steinfeld (Ailtire agus Príomhshaineolaí ar an Dearadh Uilíoch), Robin Mandal (Uachtarán ar an RIAI), Ali Grehan (Ailtire le Cathair Bhaile Átha Cliath), agus Laura Magahy (Cathaoirleach Dhearadh Éireann 2015). Cuireadh na treoirlínte chuig na príomhpháirtithe leasmhara lena n-áirítear na 130 duine a d'fhreastail ar an imeacht. Tá na treoirlínte saor le híoslódáil ó universaldesign.ie.

Bhí an Lárionad ag plé le Clúid Housing maidir leis na treoirlínte a chur i bhfeidhm ar thionscadal tithíochta agus maidir leis na treoirlínte a chur chun cinn trí thaighde agus foilseacháin na heagraíochta sin agus a sprioclucht léitheoireachta.

Duaiseanna

Bhuaigh Electric Ireland an duais tionscnaimh “Netvisionary” don Dearadh Uilíoch

Ba é 2015 an chéad bhliain inar thacaigh an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch le catagóir deartha uilíoch ag gradaim Netvisionary Chumann Idirlín na hÉireann a reáchtáladh iad san RDS ar an 9 Deireadh Fómhair 2015. Bhí níos mó ná 50 iontráil san iomaíocht don bhuaic-dhuais seo ar bhuaigh an ghníomhaireacht ghréasáin Arekibo é as a suíomh

gréasáin do Electric Ireland. D'fhreastail níos mó 300 gairmí ón tionscal gréasáin in Éirinn ar an imeacht gradam seo, rud a thug poiblíocht as cuimse don dearadh uilíoch san earnáil seo.

Áiríodh an Dearadh Uilíoch mar chatagóir i nGradaim Ríomhsheirbhísí an Rialtais 2015

Bhí an Dearadh Uilíoch ar cheann de Ghradaim Ríomhsheirbhísí an Rialtais in 2015 den chéad uair. Iarradh ar iontrálaithe a léiriú conas atá riachtanais réimse fairsing d'úsáideoirí curtha san áireamh acu ina dtionscadal ar líne don tseirbhís phoiblí, agus chuir siad suíomh gréasáin so-úsáidte so-rochtana ar fáil. Fuarthas a lán iontrálacha agus fógraíodh an gearrliosta a raibh sé iontráil air i Samhain 2016.

Gradam 2015 an RIAI don Dearadh Uilíoch

Tacaíonn an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch leis an gcatagóir Gradam don Dearadh Uilíoch i nGradaim Ailtireachta RIAI. Fógraíodh buaiteoirí 2015 ar an 18 Meitheamh. Bhuaigh Fitzgerald Kavanagh and Partners an gradam don Dearadh Uilíoch don dara huair, as athchóiriú Ardeaglais Naomh Mel i Longfort. Ba é Ardeaglais Naomh Mel an iontráil ab fhearr leis na daoine freisin don Ghradam Rogha an Phobail, ar vótáil daoine den phobal dó. Thug an Lárionad Sármhaitheasa cuireadh don Ollamh Edward Steinfeld (Ollscoil Buffalo) bheith ina chathaoirleach ar na moltóirí don ghradam seo.

An Dearadh Uilíoch in Institiúid na nDearthóirí Éireann

Leanann an Lárionad Sármhaitheasa lena chomhpháirtíocht le hInstitiúid na nDearthóirí Éireann (IDI) ag tacú le catagóir an Deartha Uilíoch (DU) i nGradaim bhliantúla an IDI don Dearadh Gairmiúil agus, in 2015, le Gradaim d'Fhochéimithe an IDI. Toisc na comhpháirtíochta leis an IDI, tá an Lárionad Sármhaitheasa in ann teagmháil leis na céadta gairmithe deartha. Chomh maith leis sin, tá suíochán fós ag an Lárionad Sármhaitheasa ar Chomhairle an IDI, rud a bhí tábhachtach dá ról i mBliain Deartha na hÉireann (ID2015).

Marc DU: Áiteanna Saoire do Chách

Reáchtáil an NDA Ceardlann ar an 20 Eanáir le saineolaithe turasóireachta agus páirtithe leasmhara chun athbhreithniú a dhéanamh scéimeanna gradam éagsúla a bhaineann leis an Dearadh Uilíoch agus le gnó turasóireachta inrochtana. Thug an Cheardlann léargas ar an gCruinniú Mullaigh Domhanda um Thurasóireacht agus ar an Dearbhú maidir le hÁit Saoire do Chách. Ar na gníomhaíochtaí a d'eascair as an gceardlann bhí an Dearadh Uilíoch a áireamh i ndrúacht-phlean oibre i dtaca le hÁit Saoire

do Chách, agus pleananna le haghaidh tuilleadh forbartha. Ullmhaíodh tuarascáil ar an gCeardlann agus seoladh í chuig gach duine a d'fhreastail uirthi.

Ar na pleananna a d'eascair aisti, tá comhoibriú leo siúd atá ag forbairt Gradaim don Turasóireacht Idirnáisiúnta/Áit Saoire do Chách. D'fhreastail foireann an NDA ar chruinniú i bPáras chun an Plean Oibre don Ghradam a phlé le hionadaithe idirnáisiúnta. Tá tuilleadh gníomhaíochtaí á bhforbairt maidir le háit saoire in Éirinn le bheith rannpháirteach i dtrialacha iontrála píolótacha don Ghradam san Eoraip.

Gradaim Institiúid Tírdhreacha na hÉireann (ILI) 2015

Bhí an Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch (LSDU) ina chomhpháirtí ag an ILI agus ar a painéal moltóirí dá Gradaim Bhliantúla 2016. Thacaigh an LSDU den chéad uair le catagóir Ghradam DU ILI. Tá an ILI réamhghníomhach maidir le DU i nDearadh Tírdhreacha a chur chun cinn in Éirinn.

Tosaíocht Straitéise 4: Eagraíocht Éifeachtúil Éifeachtach

“Timpeallacht, tacaí, polasaithe agus córais a fhorbairt chun go mbeidh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais in ann a chuspóirí straitéise a bhaint amach.”

Seirbhísí Comhroinnte

Baineann an NDA úsáid as seirbhísí comhroinnte agus as seirbhís tacaíochta TF na Roinne Dlí agus Cirt agus Comhionannais. Cuireann an Roinn seirbhís iniúchta inmheánach ar fáil don NDA freisin. Is í an tSeirbhís Phárolla Chomhroinnte sa Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe a dhéanann párolla agus próiseáil pinsean an NDA.

Nuachtlitir

Seoladh trí heagrán de nuachtlitir leictreonach an Údaráis Náisiúnta Míchumais chuig liosta seoltaí de thart ar 2,500 duine, ina raibh an t-eolas is déanaí ar thaighde, polasaí, comhairle agus treoir an NDA maidir le míchumas agus an dearadh uilíoch chomh maith le naisc chuig na doiciméid iomlána ar an suíomh gréasáin.

Acmhainn Éifeachtach Leabharlainne agus Eolais a Choinneáil

Lean Leabharlann an NDA ag cur seirbhíse ar fáil don fhoireann trí chuardach litríochta a dhéanamh dóibh mar thacaíocht do chomhairle bunaithe ar fhianaise an NDA a fhorbairt agus le húsáid in léirbhreithnithe ar litríocht agus in ailt.

I measc na seirbhísí eile don fhoireann a chuir an Leabharlann ar fáil bhí:

- treoir don fhoireann le haghaidh acmhainní ar líne a úsáid
- plé le foireann chun freagairt níos fearr dá riachtanais a threorú
- comhoibriú le foireann chun feabhas a chur ar thionscadail
- fiosrúcháin ón bhfoireann agus ón bpobal a fhreagairt

Fuair an fhoireann an t-eolas is déanaí go rialta ar fhorbairtí polasaí agus taighde, acmhainní ar líne, uirlisí ar líne agus oiliúint chun tacú lena n-obair.

Lean cuairteanna ón bpobal ar an Leabharlann, mar leabharlann tagartha amháin, ar an Déardaoin. Tá bailiúcháin mhóra sa leabharlann faoi mhíchumas agus ábhair ghaolmhara, ábhair a bhaineann leis an dearadh uilíoch, chomh maith le leabhair, ríomhleabhair, ríomh-irisleabhair, nuachtlitreacha, agus ábhair nach iad.

Acmhainní Foirne

Mar chomhlacht seirbhíse poiblí, bhí an tÚdarás Náisiúnta Míchumais fós ag obair laistigh den chreat rialaithe fostaíochta. Chuaigh beirt ar scoir in 2015. Fuarthas ceadanna chun daoine a earcú i ról buan leath-ama mar Oifigeach Taighde Sinsearach agus i ról sealadach lánaimseartha mar Oifigeach Taighde Sinsearach, a gceapfar iad in 2016.

Lean an NDA de thacaíocht a chur ar fáil don fhoireann trí shraith de léachtaí ag am lóin faoi shláinte agus folláine. Bhuail an Coiste Comhpháirtíochta le chéile ceithre huair, ar fhóram é chun treoir a thabhairt faoi thimpeallacht oibre níos fearr.

Oiliúint agus Forbairt

Lean an NDA de phlean oiliúna agus forbartha don fhoireann a chur i bhfeidhm ar chuir Córas Bainistíochta agus Forbartha Feidhmíochta (CBFF) agus riachtanais aonair bonn eolais faoi lena n-áirítear freastal ar sheimineáir, seisiúin oiliúna agus rochtain ar thacaí traenála, mar shampla oiliúint eiseamláir maidir leis na nithe seo a leanas:

- Ceardlann ar Phlé Éifeachtach le Páirtithe Leasmhara
- Anailís ar Shonraí Catagóireacha agus Chúlchéimniú Loighisticiúil
- Soláthar Poiblí Cliste
- Seimineár ar Thaighde Cháilíochtúil
- Seimineár ar Mhaoiniú Aonair & Oiliúint Ghairme & Oideachais Chuimsitheach
- Bainistíocht Riosca a Leabú
- Creataí Ceannaireachta le haghaidh Athraithe, Nuálaíochta agus Cruthaitheacha
- Máistir-rang HR & Oiliúna
- Oiliúint ar úsáid bhogearraí NVivo le haghaidh anailíse sonraí
- Oiliúint in Excel
- Seimineár ar Phinsin san Earnáil Phoiblí Náisiúnta
- Seimineár Oiliúna ar Phinsin san Earnáil Phoiblí
- Dínit san Ionad Oibre: Bulaíocht, Ciapadh agus Gnéaschiapadh san Ionad Oibre a Chosc agus Déileáil Leo
- Comhdháil ar Chaidreamh Tionsclaíoch
- Oiliúint ar Chúnamh ag an Obair
- Seimineár Léirithe Sábháilteachta
- Fadhbréiteach agus Cinnteoireacht
- Cathaoirleacht Chruinnithe

Cóiríocht

Deimhníonn an NDA caomhnú éifeachtach agus úsáid éifeachtach dá chóiríocht. Is éard a bhí i gceist leis seo ná sraith oibreacha agus córas rochtana rialaithe a shuiteáil. Le héifeacht ón 1 Iúil 2015, cuireadh tús le comhaontú léasa le tionóntaí i leith roinnt oifigí, ar fhabhraigh ár máthair-Roinn iad mar Leithreasáí i gCabhair.

Airgeadas agus rialachas

Ar aon dul leis an Acht um Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999, d'ullmhaigh agus chuir an ÚNM cuntais airgeadais don bhliain 2014 faoi bhráid an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste. Sheol an ÚNM na cuntais fhaofa airgeadais agus an Tuarascáil Bhliantúil don bhliain 2014 ar aghaidh chuig an Aire.

Chas an tÚdarás ar a chéile seacht n-uaire in 2015. Chas an Coiste Iníúcháireachta ar a chéile ceithre huairé amháin in 2015, agus rinne a gCathaoirleach tuairisciú ag cruinniú deiridh an Údaráis in 2015. Chas an Coiste Airgeadais ar a chéile cúig huairé in 2015, agus rinne siad faireachas agus tuairisciú ar chaiteachas an ÚNM.

Fuinneamh

Forbhreathnú ar Úsáid Fuinnimh in 2015

Déanann Foireann Fuinnimh an Údaráis Náisiúnta Míchumais taifid a chlárú agus a choimeád don Údarás Náisiúnta Míchumais le hÚdarás Fuinnimh Inmharthana na hÉireann.

Tá achar iomlán urláir 2,633m² san Údarás Náisiúnta Míchumais ina bhfuil dhá stór os cionn Foirgneamh Victeoiriach ar leibhéal an ghairdín (x 2), foirgnimh naisc a críochnaíodh in 2006 agus foirgneamh trí stór ina aice sin ina bhfuil áiléar chomh maith, a críochnaíodh go luath sna 1980idí. Is iad na príomhúsáideoirí fuinnimh:

- Fuinneamh Leictreach: Soilsiú, TFC agus Oifigí, Aerchóiriú agus Seirbhísí Ginearálta
- Fuinneamh Teirmeach (Gás Nádúrtha): Téamh Spáis (ciorcaid radaitheora LTHW agus téamh faoin urlár) agus Uisce Te (HWS)

Ar mhaithe le tuairisceán reachtúil a dhéanamh don bhliain 2015, ba iad an tÚdarás Náisiúnta Míchumais a d'úsáid 94% den fhuinneamh leictreach sna foirgnimh. I dtaobh fuinneamh teirmeach, d'úsáid an ÚNM 82% den ghás nádúrtha a úsáideadh.

Ó Mheitheamh 2015 i leith, rinne cuideachta phríobháideach an pasáiste ar an gcéad urlár san Fhoirgneamh Cúil a léasú agus a áitiú. Tá méadar ar leith leictreachais ag an gcuideachta seo, cé nach bhfuil méadar ar leith gáis aici.

In 2015, d'úsáid an tÚdarás Náisiúnta Míchumais 399 MWh d'fhuinneamh, as a raibh:

- 97.1 MWh de leictreachas;
- 301.9 MWh de bhreoslaí iontaise;
- 0 MWh de bhreoslaí in-athnuaite.

Féadfaidh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais an méid a leanas a thabhairt le fios:

- Baineadh coigiltí costais 13% amach ón mbonnlíne i leith;
- Baineadh ídiú 29% ní b'ísle amach ón mbonnlíne i leith.

Gníomhartha faoinar tugadh in 2015

In 2015, thug an tÚdarás Náisiúnta Míchumais faoi réimse tionscnamh a phleanáil agus a chur i bhfeidhm chun feabhas a chur ar ár bhfeidhmíocht fuinnimh, lena n-áirítear:

- Trealamh soilsithe agus rialú soilsithe chun 13 MWh sa bhliain a choigilt
- Rialúcháin le haghaidh uisce te san áitreabh chun 17 MWh a choigilt sa bhliain
- Bhí athchóiriú an fhoirgnimh mar údar le tréimhse d'úsáid mhéadaithe fuinnimh ar bhonn sealadach.

I dteannta a chéile, rinne na bearta coigilte fuinnimh seo agus cinn eile 30 MWh d'fhuinneamh gach bliain a choigilt don Údarás Náisiúnta Míchumais.

Oifigeach Rochtana

Lean Oifigeach Rochtana an NDA, ar ceapadh é de réir an Achta Míchumais 2016, de bheith ar fáil chun treoir a thabhairt maidir le haon chúnamh a bhí ag teastáil ó dhaoine faoi mhíchumas a bhain leas as áiseanna, imeachtaí agus suíomh gréasáin an NDA in 2015.

Ráitis airgeadais, 31 Nollaig 2015

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais (an ÚNM) Tuarascáil Chomhaltaí an Údaráis

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

Freagrachtaí Chomhaltaí an Údaráis

Ráitis Airgeadais

Ceanglaíonn Alt 17 den Acht um an Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999 ar an Údarás Náisiúnta Míchumais (an ÚNM nó an tÚdarás) chun gach cuntas ceart agus rialta a choimeád ar airgead a fuair siad nó a chaith siad, i cibé foirm fhaomhfaidh an tAire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe le toiliú an Aire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe.

Agus na ráitis siúd airgeadais á réiteach, ceanglaítear an méid a leanas ar an ÚNM:

- Beartais chuntasaíochta oiriúnacha a roghnú agus iad a chur i bhfeidhm go comhsheasmhach ina dhiaidh sin.
- Breithiúnais agus meastacháin a dhéanamh atá réasúnta agus stuama.
- Na ráitis airgeadais a réiteach ar bhonn gnóthas leantach, mura cuí a mheas go leanfaidh an tÚdarás i mbun feidhme
- A lua cibé acu ar leanadh nó nár leanadh caighdeáin infheidhme chuntasaíochta, faoi réir aon imeachtaí ábhartha a nochtar agus a mhínítear sna ráitis airgeadais.

Tá an Bord freagrach as leabhair chuí chuntais a choimeád ina nochtar, le cruinneas réasúnta, ag tráth ar bith, staid airgeadais an Údaráis agus a chuireann ar a chumas a chinntiú go gcomhlíonann na ráitis airgeadais Alt 17 den Acht um an Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999. Anuas air sin, tá an Bord freagrach as gach sócmhainn a chosaint agus as bearta réasúnta a ghlacadh, ar an ábhar sin, chun calaois agus mírialtachtaí eile a chosc nó a bhrath.

Thar ceann Bhord an Údaráis Náisiúnta Míchumais (an ÚNM)

Helen Guinan, Cathaoirleach
Dáta: 24/6/2016

Siobhan Barron, Stiúrthóir
Dáta: 29/6/2016

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

An Ráiteas ar Rialú Inmheánach Airgeadais don Bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

Thar cheann Bhord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais (an ÚNM/an tÚdarás), is mian liom ár bhfreagracht a aithint a chinntiú go gcoimeádtar agus go n-oibrítear córas éifeachtach rialaithe inmheánaigh airgeadais.

Ní féidir leis an gcóras ach a dhearbhu go réasúnta seachas go hiomlán go gcosnaítear sócmhainní, go n-údaráítear idirbhearta agus go gcuirtear i dtaifead iad i gceart, agus go gcoisctear earráidí nó neamhrialtachtaí ábhartha nó go mbraithfí iad ar bhealach tráthúil.

Ghlac an Bord bearta lena chinntiú go bhfuil timpeallacht chuí rialaithe i bhfeidhm, tríd an méid a leanas a dhéanamh:

- Nósanna imeachta foirmiúla a bhunú trí fheidhmeanna éagsúla coiste chun monatóireacht a dhéanamh ar ghníomhaíochtaí na heagraíochta agus chun sócmhainní na heagraíochta a chosaint.
- A chinntiú go ndéantar freagrachtaí agus cumhachtaí bainistíochta a shainmhíniú agus a dhoiciméadú go soiléir.
- Cultúr tréan freagrachta a fhorbairt ar fud gach leibhéal den eagraíocht.

Tá an tÚdarás sásta go bhfuil próisis bhunaithe ann chun rioscaí gnó a shainaithint agus le measúnú a dhéanamh orthu. Baintear seo amach ar roinnt bealaí, lena n-áirítear:

- Cineál, méid agus impleachtaí airgeadais na rioscaí a shainaithint atá roimh an Údarás Náisiúnta Míchumais.
- Measúnú a dhéanamh ar an dochúlacht go dtarlódh na rioscaí a sainaithníodh. Tá clár riosca i bhfeidhm ag an ÚNM lena n-áirítear rioscaí straitéiseacha, oibríochtúla, teicneolaíocht faisnéise, airgeadais agus clú / comhlíonta. Anuas air sin, críochnaítear anailís riosca ag céim phleanála agus scóipeála an tionscadail.
- Measúnú a dhéanamh ar chumas an ÚNM chun na rioscaí a tharlaíonn a bhainistiú agus a mhaolú.
- Oibriú go dlúth leis an Rialtas agus le gníomhaireachtaí agus institiúidí éagsúla lena chinntiú go bhfuil tuiscint shoiléir ann ar spriocanna an ÚNM agus tacú le straitéisí an Údaráis chun na spriocanna siúd a bhaint amach.

- Tabhairt faoi athbhreithnithe rialta ar an bplean straitéiseach agus measúnú a dhéanamh ar na rioscaí i dtaobh an chumais chun an plean a thabhairt chun críche.
- Spriocanna bliantúla a leagan amach le haghaidh gach limistéir dár ngnólacht, agus tuairisciú rialta a dhéanamh ar na torthaí a baineadh amach.
- Nósanna imeachta agus foráil chaighdeánach a bhunú agus a chur i bhfeidhm faoinar féidir cúnamh airgeadais a chur ar fáil do thionscadail, lena n-áirítear forálacha a cheanglaíonn aisíocaíocht mura gcomhlíonann an tionscadal na tiomantais a rinne an conraitheoir.

Tá an córas rialaithe inmheánaigh airgeadais bunaithe ar chreat d'fhaisnéis bhainistíochta rialta, nósanna imeachta riaracháin, lena n-áirítear leithscaradh dualgas, agus córas tarmligin agus cuntasáíochta. Go háirithe san áireamh tá:

- Córas cuimsitheach buiséadta ag a bhfuil buiséad bliantúil a ndéanann comhaltaí an Údaráis comhaontú agus athbhreithniú air.
- Athbhreithnithe rialta ag an Údarás ar thuarascálacha tréimhsiúla agus bliantúla airgeadais a thugann feidhmíocht airgeadais le fios i leith na dtuartha. Spriocanna a leagan síos chun feidhmíocht airgeadais agus feidhmíocht eile a thomhas.

Sheachfhoinsigh an tÚdarás Seirbhís Iniúchóireachta Inmheánaí, a oibríonn de réir an Chreatchóid Dea-Chleachtais atá leagtha amach sa Chód Cleachtais Leasaithe ar Rialachas Comhlachtaí Stáit 2009. I rith 2015, thug an Roinn Dlí agus Cirt, Comhionannais faoin tSeirbhís Iniúchóireachta Inmheánaí. Áirítear le ról na Seirbhíse Iniúchóireachta Inmheánaigh tuairisciú rialta a dhéanamh don Choiste Iniúchóireachta, faoi mar is cuí. I mBealtaine 2015, thug Iniúchóireacht Inmheánach faoi Athbhreithniú ar na Rialuithe Inmheánacha Airgeadais agus rinne an Coiste Iniúchóireachta breithniú air seo.

Tá an tÚdarás freagrach as maoirseacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm mholtaí na Seirbhíse Iniúchóireachta Inmheánaí lena chinntiú go gcoimeádtar nósanna imeachta cearta agus éifeachtacha um rialú airgeadais agus déanann sé maoirsiú ar an bhfeidhm iniúchóireachta inmheánaí agus ar aon phleananna bainteacha chun aon réimsí nua a sainaitníodh a chur san áireamh.

Cuireann an méid a leanas faisnéis ar fáil do mhonatóireacht agus athbhreithniú an Údaráis ar éifeachtacht na gcóras rialaithe inmheánaigh airgeadais:

- obair na Seirbhíse Iniúchta Inmheánaigh agus ról an Choiste Iniúchta a bhunaigh an tÚdarás, a dhéanann maoirseacht ar obair an Iniúcháir Inmheánaigh agus ar an timpeallacht rialachais chorparáidigh;
- na bainisteoirí feidhmiúcháin leis an Údarás Náisiúnta Míchumais atá freagrach as an gcreat um rialú airgeadais a fhorbairt agus a choimeád;
- an coiste Airgeadais a bhunaigh an tÚdarás a thugann tuairisc gach ráithe, ar a laghad, ar chaiteachas airgeadais agus shaincheisteanna gaolmhara; agus
- na saincheisteanna a thugann an tArd-Reachtair Cuntas agus Ciste chun solais.

Dearbhaím gur chinntigh an tÚdarás gur tugadh faoi athbhreithniú neamhspleách ar éifeachtacht na gcóras agus na rialuithe inmheánacha airgeadais.

Dearbhaím, chomh fada agus is eol dom, go bhfuil an fhaisnéis thuas cruinn.

Helen Guinan,
Cathaoirleach
Dáta: 24ú Meitheamh 2016

Tuarascáil an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste le cur faoi bhráid Thithe an Oireachtais

Údarás Náisiúnta Míchumais

Rinne mé iniúchadh ar ráitis airgeadais an Údarás Náisiúnta Míchumais don bhliain dar chríoch an 31 Nollaig 2015 faoi Acht an Údarás Náisiúnta Míchumais 1999. Cuimsíonn na ráitis airgeadais an ráiteas ioncaim agus caiteachais agus cúlchistí ioncaim coimeádta, an ráiteas ar ioncam cuimsitheach, an ráiteas ar an staid airgeadais, an ráiteas ar shreabhadh airgid agus na nótaí bainteacha. Ullmháíodh na ráitis airgeadais san fhoirm atá sainordaithe de réir Alt 17 den Acht, agus de réir an chleachtais chuntasaíochta a bhfuil glacadh leis.

Freagrachtaí Chomhaltaí an Údaráis

Tá an tÚdarás freagrach as na ráitis airgeadais a ullmhú, as cinntiú go dtugann siad léargas fírinneach cóir agus as rialtacht idirbheart a chinntiú.

Freagrachtaí an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Is é mo chúram ná iniúchadh a dhéanamh ar na ráitis airgeadais agus tuairisc a dhéanamh orthu de réir an dlí is infheidhme.

Déantar m'iniúchadh trí fhéachaint chuig na comaoíní speisialta a ghabhann le Comhlachtaí Stáit maidir le bainistíocht agus oibriú na gcomhlachtaí céanna.

Déantar m'iniúchadh de réir na gCaighdeán Idirnáisiúnta Iniúcháireachta (An RA agus Éire) agus i gcomhréir leis na Caighdeáin Eiticiúla d'Iniúcháirí de chuid an Bhoird um Chleachtais Iniúcháireachta.

Raon feidhme an iniúchta ar na ráitis airgeadais

Is é atá i gceist le hiniúchadh ná dóthain fianaise a fháil maidir leis na méideanna agus na nochtuithe sna ráitis airgeadais, chun dearbhú réasúnta a thabhairt go bhfuil na ráitis airgeadas saor ó mhíríteas ábhartha, cibé acu trí chalaois nó trí earráid. Mar chuid den iarracht sin déantar measúnú maidir leis na saincheisteanna seo a leanas:

- cibé acu an bhfuil na polasaithe oiriúnach do chúinsí an Údaráis, agus ar cuireadh i bhfeidhm go comhréireach iad agus ar nochtadh go dóthanach iad.
- cibé acu an raibh nó nach raibh na meastacháin a rinneadh agus na ráitis airgeadais á n-ullmhú réasúnta
- leagan amach iomlán na ráiteas airgeadais

Freisin déanaim iarracht fianaise a fháil le linn an iniúchta maidir le rialtacht na n-idirbheart airgeadais.

Ina theannta sin, léim tuarascáil bhliantúil an Údaráis chun aon neamhréireachtaí ábhartha leis na ráitis airgeadais iniúchta a aithint. Má thagaim ar an eolas go bhfuil aon mhírítis nó neamhréireachtaí ábhartha soiléire i gceist déanaim machnamh ar na himpleachtaí le haghaidh mo thuarascála.

Tuairim maidir leis na ráitis airgeadais

I mo thuairimse, tugtar sna ráitis airgeadais:

- léargas fíor agus cothrom ar shócmhainní, dliteanais agus seasamh airgeadais an Údaráis amhail an 31 Nollaig 2015 agus dá ioncam agus caiteachas don bhliain 2015; agus
- is amhlaidh a ullmhaíodh iad go cuí i gcomhréir leis an gcleachtas cuntasáiochta a nglactar go coitianta leis.

I mo thuairimse, ba leordhóthanach iad taifid chuntasaíochta an Údaráis chun ceadú d'iniúchadh an chuntais go réidh agus go cuí. Tagann na ráitis airgeadais leis na taifid chuntasaíochta.

Ábhair a ndéanaim tuairisc orthu trí heisceacht

Tuairiscímse trí eisceacht mura bhfuair mé gach eolas agus míniú ar theastaigh uaim do m'iniúchadhsa iad, nó má fhaighimse

- aon chás ábhartha nár cuireadh airgead chun feidhme don chuspóir a bhí ceaptha dó ná nár chloígh na hidirbhearta leis na húdaráis lena rialaítear iad, nó
- nach comhsheasmhach é an t-eolas a thugtar i dtuarascáil bhliantúil an Údaráis leis na ráitis airgeadais ghaolmhara ná leis an eolas a fuair mé féin i gcaitheamh chleachtadh an iniúchta, nó
- nach léirítear sa ráiteas um rialáil airgeadais inmheánach comhlíonadh an Údaráis leis an gCód Cleachtais do Rialachas na gComhlachtaí Stáit, nó
- gurb ann d'ábhair nithiúla eile a bhaineann leis an gcaoi ina stiúradh an gnó poiblí.

Níl aon ní le tuairisciú agam maidir leis na hábhair úd a ndéantar tuairisciú orthu trí heisceacht

Patricia Sheehan

Le haghaidh agus thar ceann an
Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

30ú Meitheamh 2016

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

An Ráiteas Ioncaim agus Caiteachais agus Cúlchistí Ioncaim Coimeádta

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

	Nóta	2015 €	2014 €
Ioncam			
Deontais an Oireachtais	2	3,798,647	3,240,600
Glanchistiú larchurtha Pinsin	6(c)	716,250	778,000
Ioncam Eile	3	31,953	22,357
Ioncam Iomlán		4,546,850	4,040,957
Caiteachas			
Tionscadail agus Obair Choimisiúnaithe Iníoctha	4	534,637	374,920
Costais Riaracháin agus Oibríochtaí	5	2,626,893	2,353,470
Costais Sochar Scoir	6	1,229,000	1,236,210
Laghú ar Luach Sócmhainní Seasta	7	78,468	73,963
Caiteachas Iomlán		4,468,998	4,038,563
Barrachas/(Easnamh) don Bhliain roimh Dhílsiú		77,852	2,394
Aistriú ó/(chuig) an gCuntas Caipitil	8	78,468	68,784
Barrachas/(Easnamh) don Bhliain i ndiaidh Dílsiú		156,320	71,178
An tIarmhéid a tugadh Anonn amhail an 1 Eanáir		268,846	197,668
An tIarmhéid a Tugadh Anonn ag an 31 Nollaig		425,166	268,846

Baineann an t-ioncam agus an caiteachas go léir don bhliain le gníomhaíochtaí leantacha ag dáta an chláir chomhardaithe.

Áirítear leis an Ráiteas ar Ioncam agus Caiteachas agus Cúlchistí Ioncaim Coimeádta gach gnóthachan agus cailteanas a aithníodh sa bhliain.

Cruthaíonn an Ráiteas ar Shreabhadh Airgeadais agus Nótaí I go dtí 12 cuid de na Ráitis Airgeadais seo.

Thar ceann Bhord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais:

Helen Guinan,
Cathaoirleach
Dáta: 24/6/16

Siobhan Barron,
Stiúrthóir
Dáta: 29/6/16

Frank Cunneen,
Comhalta an
Údaráis
Dáta: 28/6/16

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

An Ráiteas ar Ioncam Cuimsitheach

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

	Nóta	2015 €	2014 €
Barrachas i ndiaidh leithghabhála		156,320	71,178
(Gnóthachain)/cailteanas achtúireach ar dhualgais sochar scoir	6(b)	6,055,550	(978,000)
Coigeartú ar chistiú iarchurtha pinsin		(6,055,550)	978,000
Ioncam Cuimsitheach Iomlán don bhliain		156,320	71,178

Cruthaíonn an Ráiteas ar Shreabhadh Airgeadais agus Nótaí I go dtí 12 cuid de na Ráitis Airgeadais seo.

Thar ceann Bhord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais:

_____
Helen Guinan,
Cathaoirleach
Dáta: 24/6/16

_____
Siobhan Barron,
Stiúrthóir
Dáta: 29/6/16

_____
Frank Cunneen,
Comhalta an
Údaráis
Dáta: 28/6/16

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

An Ráiteas ar an Staid Airgeadais

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

	Nóta	2015 €	2014 €
Sócmhainní Seasta			
Maoin, Gléasra agus Trealamh	8	2,729,241	2,807,709
Sócmhainní Seasta Iomlána		2,729,241	2,807,709
Sócmhainní Reatha			
Infháltais	9	474,060	305,399
Airgead agus coibhéisí airgid		11,675	1,984
		485,735	307,383
Dlíteanais Reatha (suimeanna atá dlite laistigh de bhliain amháin)			
Nithe Iníoctha	10	(60,569)	(38,537)
Glansócmhainní Reatha		425,166	268,846
Sochair Réamhscoir			
Sócmhainn chistithe iarchurtha sochar scoir	6(b)	(23,371,800)	(16,600,000)
Dualgais sochar scoir	6(b)	23,371,800	16,600,000
Glansócmhainní Iomlána		3,154,407	3,076,555
A léiríonn			
An Cuntas Caipítíl	7	2,729,241	2,807,709
Cúlchistí ioncain coimeádta		425,166	268,846
		3,154,407	3,076,555

Cruthaíonn an Ráiteas ar Shreabhadh Airgeadais agus Nótaí I go dtí 12 cuid de na Ráitis Airgeadais seo.

Thar ceann Bhord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais:

_____
Helen Guinan,
Cathaoirleach
Dáta: 24/6/16

_____
Siobhan Barron,
Stiúrthóir
Dáta: 29/6/16

_____
Frank Cunneen,
Comhalta an
Údaráis
Dáta: 28/6/16

An tÚdarás Náisiúnta Míchumais

An Ráiteas ar Shreabhadh Airgid

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

	2015	2014
	€	€
Glansreabhaidh airgid ó Ghníomhaíochtaí Oibriúcháin		
Ioncam Breise os cionn Caiteachais	77,852	2,394
Dímheas Sócmhainní Seasta	78,468	73,963
(Méadú)/Laghdú ar Infháltais	(168,661)	(45,924)
Méadú/(Laghdú) ar Nithe Iníoctha	22,032	(25,593)
Glan-Insreabhadh Airgid ó Ghníomhaíochtaí Oibriúcháin	9,691	4,840
Sreabhadh Airgid ó Ghníomhaíochtaí Infheistíochta		
Íocaíochtaí chun Maoin, Gléasra agus Trealamh a fháil	-	(5,179)
Glansreabhadh Airgid ó Ghníomhaíochtaí Infheistíochta	-	(5,179)
Sreabhadh Airgid ó Ghníomhaíochtaí Maoinithe		
Ús Bainc a fuarthas	-	-
Glansreabhadh Airgid ó Ghníomhaíochtaí Maoinithe	-	-
Glanmhéadú(Glanlaghdú) ar Airgead agus Coibhéisí Airgid	9,691	(339)
Airgead agus coibhéisí airgid amhail an 1 Eanáir	1,984	2,323
Airgead agus coibhéisí airgid amhail an 31 Nollaig	11,675	1,984

Cruthaíonn an Ráiteas ar Shreabhadh Airgeadais agus Nótaí I go dtí 12 cuid de na Ráitis Airgeadais seo.

Thar ceann Bhord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais:

Helen Guinan,
Cathaoirleach
Dáta: 24/6/16

Siobhan Barron,
Stiúrthóir
Dáta: 29/6/16

Frank Cunneen,
Comhalta an
Údaráis
Dáta: 28/6/16

Nótaí leis na Ráitis Airgeadais

Don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015

1. Beartais Chuntasaíochta

Leagtar amach thíos bonn na custasaíochta agus na beartais shuntasacha chuntasaíochta lena nglacann an tÚdarás Náisiúnta Míchumais (an ÚNM/an tÚdarás). Cuireadh iad go léir i bhfeidhm go comhsheasmhach i gcaitheamh na bliana agus don bhliain ina dhiaidh sin. Cuirtear na ráitis airgeadais i láthair in Euro (€).

a) Faisnéis Ghinearálta

Bunaíodh an tÚdarás Náisiúnta Míchumais faoi alt 6 den Acht um an Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999, a bhfuil a cheannoifig lonnaithe ag 25 Bóthar Chluaidh, Baile Átha Cliath 4, an 12 Meitheamh 2000 ar dhíscaoileadh na hiar-eagraíochta, an Bord Náisiúnta Athshlánúcháin.

Is í príomhfheidhm an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais (an ÚNM) ná comhairle a chur ar an Aire Dlí agus Cirt agus Comhionannais faoi shaincheisteanna beartais agus cleachtais a bhaineann le saol daoine atá faoi mhíchumas.

I measc fheidhmeanna ar leith an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais, faoi mar a leagtar amach iad in alt 8 den Acht um an Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999, tá:

- Gníomhú mar chomhlacht lárnach náisiúnta a chabhróidh leis an Aire beartas a chomhordú agus a fhorbairt i ndáil le daoine faoi mhíchumas.
- Tabhairt faoi thionscadail taighde agus ghníomhaíochtaí ar shaincheisteanna a bhaineann le míchumas, iad a choimisiúnú nó comhoibriú iontu agus cabhrú le heolas staitistiúil a fhorbairt atá oiriúnach do phleanáil, sheachadadh agus mhonatóireacht clár agus seirbhísí do dhaoine faoi mhíchumas.
- Comhairle a chur ar an Aire faoi chaighdeáin oiriúnacha do chlár agus sheirbhísí arna soláthar nó atá le soláthar do dhaoine faoi mhíchumas agus gníomhú mar chomhlacht comhairleach maidir le caighdeáin ghinearálta agus shonracha a fhorbairt i ndáil le clár agus seirbhísí den sórt sin.
- Monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm caighdeán agus cóid chleachtais i gclár agus seirbhísí arna soláthar do dhaoine faoi mhíchumas agus tuairisc a thabhairt don Aire air sin.

- Idirchaidreamh a dhéanamh le comhlachtaí eile, idir comhlachtaí corparáideacha agus neamhchorpraithe, atá i mbun seirbhísí a sholáthar do dhaoine faoi mhíchumas agus forbairt agus cur i bhfeidhm caighdeán oiriúnach um chláir agus sheirbhísí do dhaoine faoi mhíchumas a éascú agus a thacú.
- Cóid chleachtais a ullmhú agus é mar aidhm dea-chaighdeáin agus cáilíocht a bhaint amach maidir le soláthar clár agus seirbhísí arna soláthar nó atá le soláthar do dhaoine faoi mhíchumas.
- Baint amach dea-chaighdeán agus cáilíochta i soláthar clár agus seirbhísí do dhaoine faoi mhíchumas a aithint, lena n-áirítear trí chóras gradam um chomhionannas míchumais.
- Pleananna straitéiseacha a ullmhú.

I measc fheidhmeanna breise an Údaráis faoin Acht Míchumais, 2005, tá:

- Cóid chleachtais a ullmhú a bhaineann le hinrochtaineacht foirgneamh poiblí, seirbhísí, faisnéise agus láithreáin oidhreachta agus le fostaíocht daoine atá faoi mhíchumas san earnáil phoiblí ar iarraidh an Aire (Cuid 3) chun monatóireacht a dhéanamh ar chomhlíonadh spriocanna reachtúla um earcú agus fostú daoine faoi mhíchumas san earnáil phoiblí, gníomhartha a mholadh le glacadh áit nach bhfuil na spriocanna sin á gcomhlíonadh, agus cóid chleachtais a ullmhú áit a n-iarrtar sin (Cuid 5).
- Lárionad Sármhaitheasa i nDearadh Uilíoch a bhunú agus a thógáil maidir leis an timpeallacht thógtha, táirgí, seirbhísí agus teicneolaíocht faisnéise, a chuirfidh prionsabail an dearaidh uilíoch chun cinn d'fhonn gur féidir le gach duine de na daoine seo faoi mhíchumas rochtain a fháil orthu agus iad a thuiscint agus a úsáid an oiread is féidir:
  - Ar an mbealach is neamhspleáiche agus is nádúrtha, agus
  - Sa réimse is fairsinge agus is féidir de chásanna gan oiriúnú, modhnú, fearais chúnta nó réiteach speisialaithe bheith ag teastáil (Cuid 6).

b) Ráiteas Comhlíonta

Ullmhaíodh ráitis airgeadais an Údaráis Náisiúnta Míchumais don bhliain dar críoch an 31 Nollaig 2015 i gcomhréir le FRS 102, an chaighdeán tuairiscithe airgeadais atá infheidhme sa Ríocht Aontaithe agus in Éirinn agus a d'eisigh an Chomhairle um Thuairisciú Airgeadais (an CTA), arna

bhfógairt ag Cuntasóirí Cairte na hÉireann. Is iad seo an chéad sraith ráitis airgeadais de chuid an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais a ullmhaíodh i gcomhréir le FRS 102. Is é dáta an aistriú chuig FRS 102 an 1 Eanáir 2014. Níor imir an t-aistriú chuig FRS 102 aon tionchar ar a staid thuairiscithe airgeadais nó ar a fheidhmíocht airgeadais.

c) Bonn an Réitigh

Ullmhaíodh na ráitis airgeadais de réir mhodh fabhráithe na cuntasáíochta, seachas sna cásanna a thugtar le fios thíos, agus de réir FRS 102 faoi choinbhinsiún an chostais stairiúil. Glacann na comhlachtaí aitheanta cuntasáíochta le Caighdeáin Thuairiscithe Airgeadais, de réir mar a bhíonn siad infheidhme. Tá na ráitis airgeadais san fhormáid a d'fhaomh an tAire Dlí agus Cirt agus Comhionannais le toiliú an Aire Caiteachais Airgeadais faoin reachtaíocht reatha. Cuireadh na beartais chuntasáíochta a leanas i bhfeidhm go comhsheasmhach nuair a bhítear ag déileáil le hearraí a meastar gurb ábhar ábhartha iad maidir le ráitis airgeadais an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais.

d) Ioncam

Deontais an Oireachtais

Faigheann an ÚNM deontas gach bliain ón Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais faoi mar a fhoráiltear san Acht um an Údarás Náisiúnta Míchumais, 1999. Aithnítear ioncam go ginearálta ar bhonn fabhrúithe; eisceacht amháin ina leith seo iad Deontais an Oireachtais a aithnítear ar bhonn fáltais airgid.

e) Maoin, Gléasra agus Trealamh

Luaitear maoin, gléasra agus trealamh ar a gcostas lúide dímheas carnach, agus coigeartaítear iad d'aon fhoráil le haghaidh lagú. Déantar dímheas a sholáthar ar an maoin, gléasra agus trealamh go léir, seachas an t-áitreabh, ar rátaí measta chun an costas a dhíscríobh lúide luach iarmharach gach sócmhainne ar bhonn líne dhíreach thar a saolré mheasta úsáideach, mar seo a leanas:

- (i) Áitreabh Ruílse: 2.5% sa bhliain (Iarmhéid laghdaithe)
- (ii) Daingneáin agus Feistis, Trealamh: 10% sa bhliain (Líne dhíreach)
- (iii) Crua-earraí agus bogearraí ríomhaire: 20% sa bhliain (Líne dhíreach)

Léiríonn luach iarmharach an méid measta a gheofaí faoi láthair trí shócmhainn a dhiúscairt, i ndiaidh costais mheasta na diúscairthe a asbhaint, dá mbeadh aois bainte amach ag an tsócmhainn cheana féin agus dá mbeadh an bhail ar an tsócmhainn a mbeadh súil leis ag deireadh a saolré úsáidí.

Má tá fianaise oibiachtúil ann i leith lagú ar luach sócmhainne, aithnítear cailteanas lagaithe sa Ráiteas Ioncaim agus Caiteachais agus sna Cúlchistí Ioncaim Coimeádta sa bhliain.

f) Cuntas Caipitil

Léiríonn an Cuntas Caipitil luach neamhamúchta an ioncaim a úsáidtear chun críocha caipitiúla (i.e. éadálacha).

g) Infháltais

Aithnítear infháltais ar luach cóir, lúide foráil le haghaidh fiachais amhrasta. Foráil ar leith is ea an fhoráil d'fhiachais amhrasta, agus deimhnítear í nuair atá fianaise oibiachtúil ann nach mbeidh an ÚNM ina ann na suimeanna go léir a bhailiú atá ag dul dó. Aithnítear gach gluaiseacht sa soláthar le haghaidh fiachais amhrasta sa Ráiteas ar Ioncam agus Caiteachas agus Cúlchistí Ioncaim Coimeádta.

h) Sochair Fostaithe

Sochair Ghearrthéarmacha

Aithnítear sochair ghearrthéarmacha, ar nós pá saoire, mar chostas sa bhliain, agus áirítear sochair a fhabhraítear ag deireadh na bliana i bhfigiúr na nInfháltas sa Ráiteas ar an Staid Airgeadais.

Sochair Scoir

Oibríonn an ÚNM scéim aoisliúntais sochair shainithe do chomhaltaí foirne. Íoctar teidlíochtaí aoisliúntais a eascraíonn faoin scéim as ioncam reatha agus déantar iad a mhuirearú ar an gCuntas Ioncaim agus Caiteachais, glan ar ranníocaíochtaí aoisliúntais fostaithe sa bhliain ina mbíonn siad iníoctha. A fhad le deireadh 2015, níor tháinig aon chomhaltaí foirne laistigh den Scéim Pinsin Singil Seirbhíse Poiblí (“an Scéim Shingil”), ar scéim le sochar sainithe í d'fhostaithe inphinsin sa tseirbhís phoiblí a ceapadh an 1 Eanáir 2013 nó ina dhiaidh sin.

Léiríonn costais phinsin sochair phinsin a thuill fostaithe agus iar-fhostaithe an BNA, sa chás gur cuí, agus léirítear iad glan ar ranníocaíochtaí pinsin foirne, a aisíoctar leis an Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais. Aithnítear suim arb ionann í agus an muirear pinsin mar ioncam sa mhéid agus go bhfuil sí inghnóthaithe agus seach-churtha ag deontais arna bhfáil sa bhliain d'fhonn cnapshuimeanna íocaíochta pinsin a dhíscaoileadh.

Léirítear gnóthachain nó cailteanais achtúireacha a eascraíonn as dliteanais scéime sa Ráiteas ar Ioncam Cuimsitheach, agus aithnítear coigeartú comhfhreagrach sa mhéid in-aisghabhála ón Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais.

Léirítear sna ráitis airgeadais, ar luach cóir, na sócmhainní agus na dlíteanais a eascraíonn ó oibleagáidí pinsin an ÚNM agus aon chistiú gaolmhar, agus aithnítear na costais a bhíonn ar shochair phinsin a sholáthar sna tréimhsí cuntasaíochta ina dtuilleann na fostaithe iad. Déantar dlíteanais na scéime sochar scoir a thomhas ar bhonn achtúireach agus leas á bhaint as modh na n-aonad réamh-mheasta creidmheasa.

i) Breithiúnais agus Meastacháin Chuntasaíochta Criticiúla

Ceanglaíonn ullmhú na ráiteas airgeadais ar an mbainistíocht chun breithiúnais, meastacháin agus toimhdí a dhéanamh a imríonn tionchar ar na méideanna a thuairiscítear le haghaidh sócmhainní agus dlíteanas amhail dáta an chláir chomhordaithe agus na suimeanna a thuairiscítear d'ioncaim agus do chostais i rith na bliana. I ngeall ar chineál an mheastacháin, áfach, d'fhéadadh na torthaí iarbhir a bheith éagsúil ó na meastacháin siúd. D'imir na breithiúnais a leanas an tionchar ba shuntasá ar mhéideanna a aithnítear sna ráitis airgeadais.

Dímheas agus Luachanna Iarmharacha

D'athbhreithnigh na Stiúrthóirí saolréanna na sócmhainní agus na luachanna gaolmhara iarmharacha ar gach aicme de shócmhainní seasta, agus go háirithe, an tsaolré úsáideach gheilleagrach agus luachanna iarmharacha daingneán agus feisteas, agus baineadh an chonclúid amach go bhfuil saolréanna na sócmhainní agus luachanna iarmharacha cuí.

Beartas an Chuntais Chaipitil

Léiríonn an Cuntas Caipitil luach neamhamúchta an ioncaim a úsáidtear chun críocha caipitiúla (i.e. éadálacha).

Oibleagáid Sochar Scoir

Nuashonraítear na toimhdí a bhuntacaíonn leis na luachálacha achtúireacha dá ndeimhnítear na suimeanna a aithnítear sna ráitis airgeadais (rátaí lascaine, rátaí méadaithe ar leibhéil chúitimh amach anseo, rátaí mortlaíochta agus treorátaí costas cúram sláinte ina measc) gach bliain bunaithe ar choinníollacha reatha eacnamaíochta, agus d'aon athruithe ábhartha ar théarmaí agus coinníollacha na bpleananna pinsin agus iar-scoir.

Féadfaidh na rudaí a leanas tionchar a imirt ar na toimhdí:

- (i) an ráta lascaine, athruithe ar an ráta toraidh ar bhannaí ardchaighdeán corparáideacha;
- (ii) leibhéil chúitimh amach anseo, coinníollacha an mhargaidh shaothair amach anseo;
- (iii) treorátaí costas cúram sláinte, an ráta de bhoilsciú costas leighis sna réigiúin ábhartha.

2. Deontais an Oireachtais

Is éard atá i nDeontais an Oireachtais a rinneadh a vótáil don Údarás Náisiúnta Míchumais ón Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais, faoi mar a thaispeántar sna ráitis airgeadais:

	Nóta	2015 €	2014 €
Deontais do chaiteachas reatha	Vóta 24 Fotheideal D10	3,798,647	3,240,600
		3,798,647	3,240,600

3. Ioncam Eile

	2015 €	2014 €
Leas Sóisialach	2,631	7,082
Cistiú Tionscadail an AE	-	15,275
Ioncam Cíosa	29,322	-
	31,953	22,357

Baineann ioncam cíosa le cíos €19,677 a íocann FR Kelly European and Trademark Attorneys maidir le maoin atá ar cíos leo ag 25 Bóthar Chluaidh, Baile Átha Cliath 4. Baineann an €9,645 eile leis an muirear ar sheirbhísí a sholáthraítear ag 25 Bóthar Chluaidh.

4. Tionscadail agus Obair Choimisiúnaithe Iníoctha

	2015	2014
	€	€
Taighde	320,137	158,584
Acmhainní Faisnéise	9,093	58,676
Dearadh Uilíoch a Chur chun Cinn	50,129	52,063
Seirbhísí Corparáideacha	57,749	51,941
Caighdeán agus Treoirlínte	4,052	25,942
Comhdhálacha agus Seimineáir	63,991	18,560
Comhairliúchán	28,994	6,780
Aistriúchán	492	2,374
	534,637	374,920

5. Costais Riaracháin agus Oibríochtaí

		2015 €	2014 €
Luach Saothair agus Costais Phá Eile	5(a)	1,984,863	1,904,132
Forchostais a bhaineann leis an bhfoirgneamh		119,973	87,819
Rátaí		51,993	52,197
Glantachán agus seirbhísí áitribh		51,280	52,013
Táillí agus Costais an Údaráis	5(c)	71,277	35,193
Postas agus teileachumarsáid		23,277	22,446
Costais oifige		46,580	26,831
An Leabharlann		35,097	7,869
Costais TF		94,070	95,669
Táillí gairmiúla		49,955	12,787
Táillí iniúcháireachta		12,000	16,600
Deisiúcháin foirgnimh		86,528	39,914
		2,626,893	2,353,470

(a) Luach Saothair agus Costais Phá Eile

	2015	2014
	€	€
Tuarastail foirne	1,938,041	1,869,847
Pá Fhoireann na Gníomhaireachta	1,295	3,644
Oiliúint agus forbairt foirne	26,902	16,704
Costais taistil agus chothabhála foirne	18,625	13,937
	1,984,863	1,904,132

(b) Miondealú ar shochair fostaithe**Réimse na sochar iomlán fostaithe   Líon na bhFostaithe**

Idir–Agus	2015	2014
Níos lú ná €59,999	18	21
€60,000–€69,999	4	4
€70,000–€79,999	6	5
€80,000–€89,999	-	-
€90,000–€99,999	3	3
Os cionn €100,000	-	-
An líon iomlán atá fostaithe	31	33

(c) Luachanna Saothair Chomhaltaí an Údaráis

Comhalta Boird	Táillí Boird	Costais a Tabhaíodh	Cruinnithe ar ar Freastalaíodh
An tUasal Helen Guinan (Cathaoirleach)	8,978	4,600	7/7
An tUasal Orla Barry	-	-	6/7
An tUasal Frank Cunneen	5,985	-	7/7
An tUasal Des Kenny	5,985	-	7/7
An tUasal Ruthann La Malfa	5,985	-	7/7
An tUasal Mary Lavelle	5,985	-	6/7
An tUasal Teresa McDonnell	5,985	29	5/7
An tUasal Déaglán Ó Briain	-	-	6/7
An tUasal Deirdre O'Connor	5,663	-	6/7
An tUasal James O'Grady	5,985	-	7/7
An tUasal Donie O'Leary	5,985	1,005	7/7
An tUasal Alison Ryan	5,985	83	5/7
An tUasal Donal Rice	-	-	6/7
An Coiste Iniúcháireachta An tUasal Donal Lawlor	1,282	-	4/4
	63,803	5,717	

Táillí agus Costais Chomhaltaí an Údaráis

Áirítear le táillí an Údaráis fabhruithe (€1,891) agus €134 don bhliain 2014 agus 2015, faoi seach.

Luach Saothair an Stiúrthóra

Íocadh tuarastal €99,501 (2014: €95,816) leis an Stiúrthóir in 2015 ar Scála Phríomhoifigeach na Státseirbhíse. Baineann an méadú bliain ar bhliain le dáta breise pá in 2015. Níor tugadh aon mhéadú pá don Stiúrthóir agus ní dhearnadh aon íocaíocht eile i rith na bliana leis an Stiúrthóir de chineál pá. Tá an Stiúrthóir ina comhalta de scéim sochair shainithe na Roinne Dlí agus Cirt agus Comhionannais agus ní sháraíonn a cuid teidlíochtaí na teidlíochtaí caighdeánacha a bhíonn ar fáil faoi scéim den sórt sin.

Thabhaigh an Stiúrthóir suim €366 (2014: €1,233), gan aon sochar díreach a bhaint aisti, maidir le taisteal agus cothabháil.

Ranníocaíochtaí an Tobhaigh Phinsin

Asbhaineadh €112,798 (2014: €109,695) ón bhfoireann mar thobhach pinsin agus choimeád an Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais é.

Cruinnithe an Údaráis

I rith 2015, tionóladh seacht gcruinniú de chuid an Údaráis. Níor ceapadh aon duine leis an mBord agus ní dheachaigh aon duine ar scor ón mBord i gcaitheamh na tréimhse.

6. Costais Sochar Scoir

(a) Anailís ar na costais iomlána sochar scoir a gearradh ar an Ráiteas ar Ioncam agus Caiteachas agus Cúlchistí Ioncaim Coimeádta

	2015	2014
	€	€
Costais reatha seirbhíse	420,000	420,000
Ús ar dhliteanais na scéime sochar scoir	913,000	920,000
Ranníocaíochtaí Fostaí	(104,000)	(103,790)
	1,229,000	1,236,210

(b) Gluaiseacht ar ghlandliteanais na hoibleagáide pinsin le linn na bliana airgeadais

2015   2014

	€	€
Glandliteanas sochar scoir amhail an 1 Eanáir	16,600,000	16,800,000
Costais reatha seirbhíse	420,000	420,000
Costas úis	913,000	920,000
Gnóthachan/(cailteanas) achtúireach	6,055,550	(978,000)
Pinsin a íocadh sa bhliain	(616,750)	(562,000)
Glanoibleagáid sochar scoir amhail an 31 Nollaig	23,371,800	16,600,000

(c) Cistiú iarchurtha le haghaidh sochair scoir

Aithníonn an ÚNM na suimeanna seo amhail bheith ina sócmhainn a chomhfhreagraíonn don dliteanas neamhchistithe iarchurtha le haghaidh sochair scoir ar bhonn sraith toimhdí a ndéantar cur síos orthu thuas, mar aon le líon imeachtaí roimhe seo.

Áirítear leis na himeachtaí seo, an bonn reachtúil le bunú na scéime sochar scoir, agus an beartas agus an cleachtas atá i bhfeidhm faoi láthair i dtaca le pinsin seirbhíse poiblí a chistiú, lena n-áirítear ranníocaíochtaí ag fostaithe agus an próiseas bliantúil meastachán. Níl aon fhianaise ag an ÚNM nach leanfaidh an beartas cistithe seo leis na suimeanna sin a chomhlíonadh i gcomhréir leis an gcleachtas reatha.

Mar seo a leanas a bhí an glanchistiú iarchurtha le haghaidh sochair scoir sa Ráiteas ar Ioncam agus Caiteachas agus Cúlchistí Ioncaim Coimeádta:

	2015 €	2014 €
Cistiú atá in-aisghnóthaithe maidir le costais sochar scoir na bliana reatha	1,333,000	1,340,000
Deontas an Stáit a úsáideadh chun sochair scoir a íoc	(616,750)	(562,000)
	716,250	778,000

Is ionann an tsócmhainn iarchurtha chistithe le haghaidh sochair scoir amhail an 31 Nollaig 2015 agus €23.3m (2014: €16.6m).

(d) Cur síos ginearálta ar an scéim

Socrú pinsean tuarastail deiridh sochair shainithe atá sa scéim sochar scoir ag a bhfuil sochair agus ranníocaíochtaí a shainítear trí thagairt a dhéanamh do rialacháin reatha “samhla” scéim na hearnála poiblí. Cuireann an scéim pinsean (an t-ochtódú cuid in aghaidh na bliana seirbhíse), aisce nó cnapshuim (trí ochtódú in aghaidh na bliana seirbhíse) agus pinsin chéilí agus leanaí ar fáil. Is í an ghnáthaois scoir breithlá 65 bliain d’aois comhalta, agus tá comhaltaí atá ina gcomhaltaí ó thráth roimh 2004 i dteideal dul ar scor gan laghdú achtúireach ó aois 60 bliain d’aois. Is gnách go méadaítear pinsin atá á n-íoc (agus á n-iarchur) ar aon dul le boilsciú ginearálta tuarastail na hearnála poiblí.

Bunaíodh an luacháil a úsáideadh le haghaidh nochtadh FRS 102 ar luacháil iomlán achtúireach faoinar thug achtúire cáilithe neamhspleách an 29 Feabhra 2015, a chuir ceanglais an FRS san áireamh d’fhonn measúnú a dhéanamh ar na dliteanais scéime amhail an 31 Nollaig 2015.

Ba iad seo a leanas na príomhthoimhdí achtúireacha:

	2015	2014
Ráta an mhéadaithe i dtuarastail	3.50%	4.00%
Ráta an mhéadaithe ar shochair scoir á n-íoc	2.50%	4.00%
Ráta lascaine	2.45%	5.50%
Ráta boilscithe	1.50%	2.00%

Mortlaíocht

58% de LIT15 i measc fear le feabhsúcháin (féach thíos).

62% de LIT15 i measc ban le feabhsúcháin (féach thíos).

Tagann méadú 0.30% sa bhliain ar na fachtóirí blianachta (Níl Fir i Scéim na gCéilí agus na Leanaí) (Níl Fir i Scéim na gCéilí agus na Leanaí) aníos go dtí 25% sa bhliain (Níl Mná i Scéim na gCéilí agus na Leanaí agus Scéim Chomhaltaí na gCéilí agus na Leanaí) do gach bliain idir agus bliain an scoir.

Cuireann an bonn mortlaíochta feabhsúcháin ar ionchas saoil le himeacht ama san áireamh go sainráite, ionas go mbraithfidh ionchas saoil ar scor ar an mbliain ina mbaineann comhalta aois scoir amach.

Léirítear sa tábla thíos an t-ionchas saoil le haghaidh comhaltaí a bhainfidh aois 65 bliain amach in 2015.

An bhliain ina mbaintear aois 65 bliain amach 2015

Fear aois 60 bliain ag dáta an chláir chomhardaithe	25.3
Bean aois 60 bliain ag dáta an chláir chomhardaithe	28.1
Fear aois 65 bliain ag dáta an chláir chomhardaithe	21.1
Bean aois 65 bliain ag dáta an chláir chomhardaithe	23.6
Fear aois 65 bliain i gceann 10 mbliana	22.3

7. An Cuntas Caipitil

	2015 €	2014 €
larmhéid tosaigh	2,807,709	2,869,467
loncam a úsáideadh chun sócmhainní seasta a cheannach	-	5,179
loncam a amúchadh sa bhliain ar aon dul le dímheas sócmhainní	(78,468)	(73,963)
Aistrithe chuig/ón Ráiteas loncaim agus Caiteachais agus Cúlchistí loncaim Coimeádta	(78,468)	(68,784)
Athrangú Sócmhainní Seasta	-	7,026
Gluaiseacht lomlán	(78,468)	(61,758)
larmhéid deiridh	2,729,241	2,807,709

8. Maoin, Gléasra agus Trealamh

	Crua-earraí agus bogearraí ríomhaire €	Daingneáin agus Feistis, Trealamh €	Áitreabh Ruilse €	Iomlán €
Costas amhail an 1 Eanáir	182,072	117,143	3,988,604	4,287,819
Breisiúcháin	-	-	-	-
Diúscairtí	(13,161)	-	-	(13,161)
Amhail an 31 Nollaig	168,911	117,143	3,988,604	4,274,658
Dímheas amhail an 1 Eanáir	174,242	112,155	1,193,713	1,480,110
An Muirear don bhliain	3,728	4,868	69,872	78,468
Diúscairtí	(13,161)	-	-	(13,161)
Amhail an 31 Nollaig	164,809	117,023	1,263,585	1,545,417
Glanluach de réir Leabhar amhail an 1 Eanáir	7,830	4,988	2,794,891	2,807,709
Glanghluaiseacht don bhliain	(3,728)	(4,868)	(69,872)	(78,468)
Amhail an 31 Nollaig	4,102	120	2,725,019	2,729,241

Oibríonn an tÚdarás a ghnó ó áitreabh ag 25 Bóthar Chluaidh, Droichead na Dothra, Baile Átha Cliath 4, a bhfuil sé ina úinéir air. Níl aon réadmhaoin eile ag an Údarás agus ní léasaíonn sé aon réadmhaoin eile.

9. Infháltais

	2015 €	2014 €
An Roinn Dlí agus Cirt agus Comhionannais	331,798	294,092
Réamhíocaíochtaí	112,626	10,993
Ioncam Cíosa	29,322	-
Féichiúnaithe Eile an ÚNM	314	314
	474,060	305,399

Aisíocann an tÚdarás gach ranníocaíocht pinsin a asbhaintear ón bhfoireann leis an Roinn. Soláthraíonn an Roinn cistiú don Údarás chun íocaíochtaí pinsin a chistiú ar bhonn íoc mar a thuillir. Léiríonn an chothromaíocht seo an glanmhéid atá dlite ón Roinn maidir le pinsin.

10. Nithe Iníoctha

Suimeanna atá dlite laistigh de bhliain amháin

	2015 €	2014 €
Fabhruithe eile	28,245	38,537
Fabhrú pá saoire	32,324	-
	60,569	38,537

11. Nochtadh maidir le Páirtithe Gaolmhara

Tá an Stiúrthóir agus Bainisteoirí Sinsearacha i measc an Phríomhlucht Bhainistíochta. B'ionann an luach saothair iomlán a íocadh leis na príomhphearsanra bainistíochta, agus táillí agus costais chomhaltaí an Bhoird, agus €169,387 (2014: €131,009). Déan tagairt, le do thoil, do Nóta 5 chun teacht ar mhiondealú ar an luach saothair agus na sochair a íocadh

leis an bpríomhbhainistíocht agus ar íocaíochtaí a rinneadh le comhaltaí an Bhoird.

Glacann an tÚdarás Náisiúnta Míchumais le nósanna imeachta i gcomhréir le treoirlínte a d'eisigh an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe a chuimsíonn leasa pearsanta chomhaltaí an Údaráis. I ngnáthchúrsa an ghnó, féadfaidh an ÚNM deontais a fhaomhadh nó iontráil i socruithe conarthacha eile le haonáin ina bhfuil Comhaltaí an ÚNM fostaithe nó ina bhfuil leas acu ar shlí eile. I gcásanna ina bhféadfadh coimhlínt leasa a bheith i gceist, ní fhaigheann comhaltaí an Údaráis cáipéisíocht an Bhoird nó ní ghlacann siad páirt i bplé nó ní fhreastalaíonn siad ar phlé, ar bhealach eile, i dtaca leis na hidirbhearta seo. Coimeádtar clár agus tá fáil air, ar iarraidh sin, ar gach cás den sórt sin.

Níorbh ann d'aon idirbhearta sa bhliain maidir le gníomhaíochtaí an Údaráis ina raibh aon leas tairbhiúil ag comhaltaí an Údaráis.

12. Faomhadh na ráiteas airgeadais

D'fhaomh Bord an Údaráis Náisiúnta Mhíchumais na ráitis airgeadais an 21ú Meitheamh 2016.

Aguisín 1: Údarás agus coistí eile in 2015

- Helen Guinan Uas. (Cathaoirleach)
- Orla Barry Uas.
- Frank Cunneen Uas.
- Des Kenny Uas.
- Ruthann La Malfa Uas.
- Mary Lavelle Uas.
- Teresa McDonnell Uas.
- Deaglán Ó Briain Uas.
- Deirdre O'Connor Uas.
- James O'Grady Uas.
- Donie O'Leary Uas.
- Dónal Rice Uas.
- Alison Ryan Uas.

An Coiste Airgeadais

- Frank Cunneen (Cathaoirleach)
- Des Kenny
- Ruthann La Malfa
- Teresa McDonnell
- David Scott
- Pat Fitzsimons

An Coiste Iniúchta

- Donal Lawlor (Cathaoirleach)
- Frank Cunneen
- Des Kenny
- Alison Ryan

- Robert Cashell
- Lawrence Byrne

An Coiste Bainistíochta Riosca

- Robert Cashell (Cathaoirleach) (Coiste Iniúchóireachta an ÚNM)
- Pat Fitzsimons (Coiste Airgeadais an ÚNM)
- Grúpa Bainistíochta Sinsearaí an ÚNM

Aguisín 2: Ionadaíocht i gcomhlachtaí seachtracha in 2015

Áiríodh le hionadaíocht an ÚBN ar chomhlachtaí seachtracha in 2015:

Ranna Rialtais

Leanaí agus Gnóthaí Óige

- An Coiste Comhairleach Míchumais
- Grúpa oibre idir-rannach maidir le riachtanais leanaí a bhfuil riachtanais speisialta acu i réamhscoileanna príomh-shrutha
- Grúpa feidhmithe trasearnála agus an grúpa tionscadail um thacú le rochtain do leanaí faoi mhíchumas ar chúram agus oideachas luath-óige

Tusla — an Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach

- Fóram Comhairliúcháin na Cigireachta Luathbhlianta

Cumarsáid, Fuinneamh agus Acmhainní Nádúrtha

- An Coiste um Monatóireacht ar an bPlean Earnála agus Cuid 5

An Coimisiún um Rialáil Cumarsáide

- Painéal Comhairleach Tomhaltóirí
- Fóram Tionscail um Sheirbhísí Cumarsáide Leictreonaí do Dhaoine faoi Mhíchumas

An Coimisiún um Rialáil Fuinnimh

- Fóram Comhairleach Tomhaltóirí

Oideachas agus Scileanna

- An Coiste Comhairleach Míchumais
- An Chomhairle Náisiúnta um Oideachas Speisialta
- Fóram Comhairliúcháin reachtúil na Comhairle Náisiúnta um Oideachas Speisialta

Dearbhú Cáilíochta agus Cáilíochtaí Éireann

- Fóram Comhairliúcháin

Comhshaol, Pobal agus Rialtas Áitiúil

- An Grúpa um Monatóireacht ar Fheidhmiú na Straitéise Náisiúnta Tithíochta do Dhaoine faoi Mhíchumas

Gníomhaireacht Tithíochta

- Foghrúpa na Straitéise Náisiúnta um Thithíocht do Dhaoine faoi Mhíchumas
- Tascgrúpa Maireachtála sa Phobal na Straitéise Náisiúnta um Thithíocht do Dhaoine faoi Mhíchumas

Uisce Éireann

- Fóram Páirtithe Leasmhara
- An Grúpa um Rochtain ar Shonraí Méadar Uisce

Sláinte

- An Grúpa Stiúrtha do “Saoil a Athrú ó Bhonn” (Luach ar Airgead agus Athbhreithniú ar Pholasaí a chur i bhfeidhm i leith Seirbhísí Míchumais)
- Grúpaí Oibre 1, 2, 4 agus 5 “Saol a Chlaochlú” (“Transforming Lives”) FSS
- An Coiste Comhairleach Míchumais
- Coiste stiúrtha an bhunachair sonraí Náisiúnta Intleachta agus Fisiciúil agus Céadfach
- An Fóram Comhairliúcháin Náisiúnta

An Bord Taighde Sláinte

- Comhchoiste an Bhunachair Sonraí Náisiúnta um Míchumas Intleachta/an Bhunachair Sonraí Náisiúnta um Míchumas Fisiciúil agus Céadfach

Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte

- An tascfhórsa ar sheirbhísí cónaithe míchumais
- An Coiste um Rochtain do Chách
- An Grúpa Oibre ar Sheirbhísí Abhcóideachta i dtimpeallachtaí cónaithe míchumais

Post, Fiontar agus Nuálaíochta

An tÚdarás um Chaighdeán Náisiúnta na hÉireann

- An Coiste Comhairliúcháin um Chaighdeán Bhainistíochta Nuálaíochta
- An Coiste Comhairliúcháin um Chaighdeán Dearaidh Uilíoch

Dlí agus Cirt agus Comhionannais

- An Coiste Stiúrtha Náisiúnta ar Fhoréigean i gcoinne Ban—Cosc
- Coiste Monatóireachta Chuid 5

Cosaint Shóisialta

- An Coiste Comhairliúcháin Míchumas
- An Grúpa Trasrannach a bhaineann leis an Tionscadal Gníomhachtaithe Míchumais (Dact)
- An tSeirbhís Abhcóideachta Náisiúnta do Dhaoine faoi Mhíchumas

Iompar, Turasóireachta agus Spórt

- An Coiste Comhairliúcháin um Inrochtaineacht

An tÚdarás Náisiúnta Iompair

- An Coiste Comhairleach Tacsaithe

Comhlachtaí Gairmiúla

- An Comhlachas um Chur chun Cinn na Teicneolaíochta Cúnta san Eoraip (AAATE)
- Cumann Ríomhaireachta na hÉireann (ICS)
- Institiúid Dearthóirí Éireann (IDI)

Institiúid Ríoga Ailtirí na hÉireann (IRAÉ)

- Tascfhórsa Dearaidh Uilíoch

Aguisín 3:

Foilseacháin in 2015

- Tuarascáil 2014 ar Chomhlíonadh Chuid 5 den Acht um Míchumas (2014 Report on Compliance with Part 5 of the Disability Act)
- Tuarascáil Bhliantúil 2014
- Cás-staidéir: Turasóireacht Níos Fearr trí Dhearadh Uilíoch (Case Studies: Better Tourism through Universal Design)
- Seirbhísí Míchumais do Leanaí in Éirinn (Children's Disability Services in Ireland)
- Seirbhísí míchumais a choimisiúnú (Commissioning disability services) – plépháipéar
- Eispéireas Oideachais agus Fostaíochta Daoine faoi Mhíchumas in Éirinn: Anailís ar an Suirbhé Náisiúnta ar Mhíchumas (Educational and Employment Experiences of People with a Disability in Ireland: An Analysis of the National Disability Survey)
- Na tosca a fhiosrú a bhaineann le filleadh ar obair i ndiaidh stróc (Exploring the factors related to return to work after stroke)
- Tionchar na Tuirse ar Chumas Oibre Daoine ar a bhfuil Galair Réamatacha a Fhiosrú (Exploring the Impact of Fatigue on Work Ability of People with Rheumatic Diseases)
- Cé chomh hInsiúlta agus atá do Bhaile? (How Walkable is Your Town?)
- Léargas ar shaoil leanaí faoi Mhíchumas: Torthaí an tSuirbhé Náisiúnta ar Mhíchumas 2006 (Insights into the Lives of Children with Disabilities: Findings from the 2006 National Disability Survey)
- Comhordú Ceantair Áitiúil: Páipéar faisnéise (Local Area Coordination: Briefing paper)
- Treoirlínte Náisiúnta maidir le Seirbhísí Inrochtana Cúraim Sláinte agus Shóisialta (National Guidelines on Accessible Health and Social Care Services)
- Bulaíocht i leith leanaí a bhfuil riachtanais speisialta acu nó atá faoi mhíchumas a chosc ar scoil (Preventing school bullying of children with special needs or disability)
- Tuarascáil ar chomhairliúchán poiblí ar na Dréacht-Chaighdeáin Eatramhacha le haghaidh Treoracha, Seirbhísí agus Tacaíochtaí Nua do

Dhaoine Fásta atá faoi Mhíchumas (Report on public consultation on the draft Interim Standards for New Directions, Services and Supports for Adults with Disabilities)

- Tuarascáil ar Thrialacha Vótála (Report on Voting Trials)
- Taighde agus Moltaí ar Dhearaidh Uilíoch Áiteanna Cónaithe a Thacaíonn le Daoine a bhfuil Néaltrú orthu, lena dTeaghlaigh agus lena gCúramóirí (Research and Recommendations on Universal Design of Dementia Friendly Dwellings for People with Dementia, their Families, and Carers)
- Fostaithe a fhaigheann míchumas a choinneáil: Treoir le haghaidh fostóirí (Retaining employees who acquire a disability: A guide for employers)
- Plean Straitéise 2016–2018
- Treoirlínte maidir le Dearadh Uilíoch do Thithe in Éirinn (Universal Design Guidelines for Homes in Ireland)
- Taighde agus Moltaí ar Dhearaidh Uilíoch Áiteanna Cónaithe a Thacaíonn le Daoine a bhfuil Néaltrú orthu, lena dTeaghlaigh agus lena gCúramóirí (Universal Design Guidelines, Dementia Friendly Dwellings for People with Dementia, their Families, and Carers)

Aguisín 4:

Páipéir chomhairle faoi bheartas in 2015

I measc na bpáipéar um chomhairle faoi bheartas in 2015, bhí an méid a leanas:

- An Coimisiún um Rialáil Cumarsáide: Aighneacht faoi Bhearta d'úsáideoirí faoi mhíchumas, Ráiteas Inrochtaineachta (Submission on Measures for disabled end-users Accessibility Statement)
- An Coimisiún um Rialáil Cumarsáide: Téarmaí agus coinníollacha na seirbhísí poist uilíoch: Píosa Aonair agus Bulc-Phost (Terms and conditions of the universal postal service: Single Piece and Bulk Mail)
- An Coimisiún um Rialáil Cumarsáide: Moladh do Threoir ó Pharlaimint na hEorpa agus ón gComhairle maidir le rochtain ar shuímh ghréasáin chomhlachtaí na hearnála poiblí (Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the accessibility of public sector bodies' websites)
- An Roinn Leanáí agus Gnóthaí Óige: Ag freastal ar riachtanais leanáí a bhfuil riachtanais speisialta acu i réamhscoileanna príomhshrutha (Addressing the requirements of children with special needs in mainstream pre-schools)
- An Roinn Oideachais agus Scileanna: Maidir le hobair an NCSE agus NEPS sa toadhcháí (On NCSE and NEPS future working)
- An Roinn Sláinte: Maidir le straitéis náisiúnta mháithreachais a fhorbairt (On the development of a national maternity strategy)
- An Roinn Sláinte: Maidir le beartas ar ghréasán tráma d'Éirinn a fhorbairt (On the development of a policy on a trauma network for Ireland)
- An Roinn Sláinte: Tuarascáil ar an athbhreithniú ar rialúchán agus iniúchtaí a chur i bhfeidhm i seirbhísí cónaithe do dhaoine fásta agus leanáí faoi mhíchumas (Report on the review of the implementation of regulations and inspections in residential services for adults and children with disabilities)
- Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte: Úsáid CCTV i seirbhísí cónaithe do dhaoine faoi mhíchumas (The use of CCTV in residential services for people with disabilities)

- Dearbhú Cáilíochta agus Cáilíochtaí Éireann: Aighneacht faoi Ráiteas Straitéise 2016–2018 (Submission on Strategy Statement 2016–2018)
- Comhchoiste an Oireachtais um Oideachas agus Chosaint Shóisialta: Ról na gcúntóirí riachtanas speisialta (The role of special needs assistants)

NDA

Údarás Náisiúnta Míchumais
25 Bóthar Chluaidh, Baile Átha Cliath 4
Teileafón: (01) 608 0400
Facs: (01) 660 9935
www.nda.ie

Is é an tÚdarás Náisiúnta Míchumais an comhlacht neamhspleách a thugann sainchomhairle ar bheartas agus chleachtas míchumais don Aire, agus a dhéanann Dearadh Uilíoch a chur chun cinn in Éirinn.